

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**İHTİDA HÂDİSELERİNDE TASAVVUF
KÜLTÜRÜNÜN ROLÜ**

Fransa Örneği

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

NURİYE TOP

BURSA 2007

T.C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**İHTİDA HÂDİSELERİNDE TASAVVUF
KÜLTÜRÜNÜN ROLÜ**

Fransa Örneği

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

NURİYE TOP

Danışman

Prof. Dr. Mustafa KARA

BURSA 2007

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

..... Anabilim/Anasanat Dalı,
..... Bilim Dalı'nda ..... numaralı
.....'nın hazırladığı “.....”
.....” konulu
..... (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez
savunma sınavı, .../...../ 20.... günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulara alınan
cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının .....(başarılı/başarısız) olduğuna
.....(oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar : Nuriye TOP
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri
Bilim Dalı : Tasavvuf Bilim Dalı
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xi + 64
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışmanı : Prof.Dr. Mustafa KARA

İHTİDA HADİSELERİNDE TASAVVUF KÜLTÜRÜNÜN ROLÜ (Fransa Örneği)

İhtida hadiselerinde tasavvuf kültürünün etkisini konu edinen bu çalışma Fransa’da ihtida eden Müslümanlarla röportajlar yapılarak hazırlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Fransa hakkında bilgi verilmiştir. Fransızlarla Müslümanların ilk etkileşimleri ile ilgili tarihi süreç kısaca anlatıldıktan sonra geçmişte Fransa’nın politikası olan kolonileşme üzerinde durulmuş ve özellikle savaşlardan dolayı Fransa’daki iş gücünün azalması dolayısıyla insan gücüne duyulan ihtiyacın giderilmesi için başlayan işçi akımının özellikle Müslüman ülkelerden olmasına dikkat çekilmiştir. Bölgesel olarak Fransa’daki Müslüman nüfus dağılımı hakkında bilgi verilerek Müslümanların entegrasyonla ilgili problemlerine değinilmiştir. Müslümanların ibadet hayatlarını eda etme konusunda inşa edilmiş olan camiler ve federasyonlarla ilgili kurumlar hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde Fransa’daki tasavvuf kültüründen bahsedilmektedir. Fransa’nın komşusu olan İspanya’da doğmuş olan İbn Arabî’nin etkisi ve onun üzerine akademisyen sufilerin yaptığı çalışmalar üzerinde durulmuştur.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde Fransız mühtedilerle yapılan röportajlara ve bunların değerlendirilmelerine yer verilmiştir. İhtida nedenlerinden yola çıkılarak ihtida hadiselerinde tasavvufun etkisi incelenmiş ve konu kısaca değerlendirilmiştir

Anahtar Sözcükler:

Tasavvuf

din değiştirme

Fransa

İslam

ABSTRACT

Author : Nuriye TOP
University : Üniversity of Uludağ
Main Department : Department of Fundamental Islamic Sciences
Department : İslamic Mysticism
Quality of Thesis : Master's Thesis
Page's Number : xi + 64
Date of Graduation : ...../ ...../20....
Advisor : Prof.Dr.Mustafa KARA

DEAL WITH THE ROLE OF SUFİSM İN THE PHENOMENON OF CONVERSIONS

This memoir deals with the role of sufism in the phenomenon of conversions in France. The method employed involved interviews with French people who concerted to Islam.

The frist part of our research lingers on France's history of immigration: starting from the first encounter and interaction between muslims and christians and drawing particular attention to France's colonial politics, this part ends with post-world war II mass muslim immigration responding to a demand for labour in France. statistical figures about the geographical location of muslims were given and integration problems were highlighted. The institutionalisation of Islam, mainly through the creation of mosques and associations, were given special attention.

The second part of our research refers to France's existing sufism culture. Indeed, an analysis was conducted on the many researches made by intellectuals on by İbn-i Arabî who was born in Spain, France's neighbour country, and his influence. The last and main part of our research leads us to the interviews of the converted French and the analysis of their responses: we asked for the reason of their turning to Islam and wondered about the role of sufism in their decision making process.

Key Words:

Sufism

conversion

French

İslam

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
ÖNSÖZ	viii

BİRİNCİ BÖLÜM FRANSA'DA İSLAM

A. COĞRAFÎ YAPISI	2
B. TARİHÎ SÜRECİ	2
C. FRANSA'NIN KOLONİLEŞME POLİTİKASI	4
D. MÜSLÜMAN NÜFUS	9
E. BÖLGESEL DAĞILIMA GÖRE MÜSLÜMAN NÜFUS	12
F. FRANSA'DA CAMİ VE FEDERASYONLAR	13
1. UOIF (Union des Organisations İslamiques de France)	13
2. DİTİB (Diyanet İşleri Türk İslam Birliği)	14
3. Paris Camii	14
4. CNMF (İSLAM KONSEYİ)	15
G. DİNİ VE ETNİK KİMLİK PROBLEMLER	17

İKİNCİ BÖLÜM FRANSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ

A. FRANSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ	21
B. AKADEMİSYEN FRANSIZ SÛFİLER	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İHTİDA HÂDİSELERİNDE TASAVVUF KÜLTÜRÜNÜN ETKİSİ

A. İHTİDA KAVRAMI ÜZERİNE	33
B. İHTİDA NEDENLERİ	34
1. Batı Medeniyetindeki Buhanlı Dönemin Yansımaları	34
2. Duygusal Karmaşaya Neden Olan Durumlar	35
3. Entelektüel Anlamda Yapılan Araştırmalar	36
4. Evlilik Yoluyla İhtida	36
5. Tarihi Nedenler	37
6. Önceki İnançlarının Temelinde Duyulan Tereddütler	38
7. Turistik Bir Gezi Sonrası İhtida	39
8. Tasavvuf Yoluyla İhtida	39
C. MÜHTEDİLERİN AİLE ORTAMI	40
D. AİLENİN DİNİ EĞİLİMLERİ	41
E. MÜHTEDİLERİN SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK DURUMU	42
F. İHTİDADAN ÖNCE MÜHTEDİNİN DİNİ EĞİLİMİ VE İHTİDA SÜRECİ	42
G. İHTİDADAN SONRAKİ SÜREÇ VE ÇEVRENİN TEPKİSİ	49
H. İHTİDADAN SONRAKİ İBADET HAYATI	50
I. MÜHTEDİLERİN TASAVVUFLA İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ	52
J. Mühtedilerin Fransa'daki Müslümanlara Genel Bakışı	55
SONUÇ	58
BİBLİYOGRAFYA	60
RÖPORTAJLAR	62
ÖZGEÇMİŞ	63

KISALTMALAR

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.r.	adı geçen röportaj
a.y.	aynı yer
c.	Cilt
ev.	Çeviren
sf.	sayfa
sy.	sayı

ÖNSÖZ

Kur'an da vahyedildiği şekliyle İslam evrenselliği, bir kavme has geleneklere bağlı olmaksızın, ortaya çıkar çıkmaz inanılmaz bir yayılıma tanık oldu; zira iman sahibi bir insan için İslamı kabul, ne bir kopma ne de bir yâdsıma idi. Aksine herkes İslam'da, en popüler ve en basit; kendi peygamberlerinden daha önce almış olduğu mesaja yeniden tanıklık ediyordu.

Roger Garaudy

Arapça bir kelime olan ihtida, hidayete erme, İslam dinini kabul etme anlamlarına gelmektedir. Dinini değiştirip Müslüman olan kişiye mühtedi denir.

Bir insanın dinini değiştirip başka bir dine dâhil olması için onu etkileyen sebeplerin olması kaçınılmazdır. Bu sebepler tarih boyunca zamana ve mekâna göre değişiklikler göstermiştir. Çünkü şartlar değiştikçe, insanın etkilendiği unsurlar da doğal olarak değişmektedir. Hatta aynı dönemde, bir ülkenin farklı bölgelerinde bile ihtidaları etkileyen faktörler değişkenlik gösterebilmektedir.

Din değiştirme olayında insanların genel olarak ekonomik, siyasal, dini ve sosyal faktörlerden etkilendiklerini söyleyebiliriz. Bu çalışma Fransa'daki ihtida hadiselerini inceleme amacı taşıdığından dolayı öncelikle, Fransa'nın Müslümanlarla olan ilk karşılaşmalarından bu güne kadar olan tarihi sürece değinmekte fayda vardır. Konuyla ilgili olarak özellikle Fransa'nın coğrafi konumundan dolayı İspanya (Endülüs)'ya komşu olması ilk etkileşmelerde önemlidir. Müslümanların VIII. yy. da başlayan ilk münasebetleri akınlar şeklinde olmuştur. Fransa'nın bazı bölgelerinde fetihlerde bulunan Müslümanlar, bir dönem başarı elde etseler de daha sonra çok başarılı olmamışlardır.

Fransa'nın, tarihte bilinen kolonileşme siyaseti, Müslümanlarla etkileşimin oranını arttırmıştır. Bu çalışmada, tarihte bu siyasetin ihtida hadiselerine bir yön teşkil ettiğine dikkatler çekilmeye çalışılmıştır.

Fransa'nın kolonileşme siyasetini öncelikle Kuzey Afrika'ya yönlendirmesi ve bu siyasetin uzun yıllar devam etmesi Fransızlarla Müslümanları hep iç içe yaşamaya itmiştir. Özellikle Cezayir'in iç işleri yönüyle Fransa'ya bağlı olması Cezayir'in bir Fransız toprağı olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Cezayir II. Dünya Savaşı'nda Almanlara karşı Fransa'nın yanında cephede savaştı. Fransızların zafer kazandığı bu savaşta Cezayir bir teşekkür beklerken aynı gün Fransa Cezayir'e çok kanlı bir savaş açmıştır.(08.05.1945)Bugün hala Fransa toprakları içinde yaşayan Cezayirliler bu haklarını aramaya devam etmektedirler

Cezayir'in bağımsızlık mücadelesi tam 130 yıl sürmüştür. Cezayir'den sonra Fas ve Tunus başta olmak üzere Afrika'daki diğer Müslüman ülkelerde bu mücadeleyi devam ettirmişlerdir.

II. Dünya Savaşı'nda Fransa'nın önemli derecede güç kaybına uğraması ve buna paralel olarak Müslüman sömürgelerde gelişen milliyetçilik ve bağımsızlık hareketleri sömürgeciliğin sonunun geldiğinin göstergesi olmuştur.

Savaşlardaki insan ölümünden kaynaklanan işgücü açığının kapanması için dış ülkelere işçi getirmeyi uygun görmüştür. Fransa'ya bir göç akını başlamıştır. Fakat Fransa'nın tercihi yine Kuzey Afrika kökenli işçiler olmuştur. Bunun nedeni bağımsızlıktan önce Fransa'ya bağlı olan bu ülkelere yaşayan işçilerin Fransızcaya hâkim olmaları ve iş performanslarının yüksek olmasıdır.

İşçi göçünün devam etmesi ve göçmenlerin ailelerini de Fransa'ya getirmesi Fransa'daki Müslüman nüfusun oranını hep yükseltmiştir. Çalışmamızda Fransa'daki Müslüman nüfusun oranı ve yerleşim yerlerine göre dağılımı verilmiştir. Bu dağılım ihtida nedenlerine ve çalışmamızı nerelerde yapacağımız konusunda yol gösterici olmuştur.

Göç ve değişik nedenlerle Fransa'da bulunan Müslümanların dini yaşantısını nasıl devam ettirdiği konusuna ışık tutması açısından Fransa'daki Camii ve federasyonlarla ilgili bilgi vermek ihtiyacı hissedilmiştir. Çalışmamızda Müslümanların inşa ettikleri bu kurumlarla ilgili kısaca bilgi verilmekle birlikte problemlerine değinilmiştir. Yerinde ziyaretler yapılarak günümüzdeki durumyla ilgili yetkililerle görüşme ve gözlemlerde bulunma imkânına sahip olunmuştur.

XX. yy.ın başlarında I.Dünya Savaşı yıllarında birkaç kişi ile başlayan tasavvuf yoluyla ihtida hadiseleri yıllar geçtikçe artış göstermiş, başlangıçta İbn-i Arabî ekolünün entelektüel seviyesi devam ettirilmekle beraber çoğunluğu Kuzey Afrika kökenli tarikatlar vasıtasıyla muhtelif tabakalar arasında İslamiyet yayılır hale gelmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde Fransa'daki tasavvuf kültürü hakkında bilgi verilmiştir. Rene Guenon (Abdülvahid Yahya), Muhammed Hamidullah, Roger Garaudy gibi Müslüman ve İslamiyet hayranı aydınların tesirinde kalarak İslamiyet'i seçen 100.000'den fazla Fransız mühtedisi vardır.

Çalışmamızda Fransız mühtedilerden akademisyen sufiler ve yaptıkları ilmi çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Akademisyen sufiler, Fransa'nın değişik üniversitelerinde öğretim görevlisi olup aynı zamanda tarikat şeyhi olarak karşımıza çıkmaktadır.1905'te aldığı kararla laiklik uygulamasına geçen Fransız hükümetinde bu tutum illegal görülmemektedir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde Fransız mühtedilerle röportajlar yapılarak konu ele alınmaya çalışılmıştır. Batılı ve Türk kaynaklarda ihtida üzerine çalışmalar yapılsa da bu çalışmalar daha çok psiko-sosyolojik niteliktedir. Konuyu tasavvuf açısından değerlendiren çalışmaların sınırlı oluşu, çalışmada kullanılacak materyal konusunda bizi zorlamıştır. Mevcut çalışmalardaki verileri tasavvuf açısından ele alarak konu işlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan röportajlar Fransa'nın Paris, Lyon, Strasbourg, Poitiers, Colmar, Villefontaine, şehirlerinde yaşayan mühtedilerle yapılmıştır. Röportaja katılan mühtedilerin hayat hikâyesi hakkında öncesinde bilgi sahibi değildik. Röportaj yaptığımız şehirlerde bir süre yaşama imkânına sahip olduk. Böylelikle mühtedilerin tanıdık arkadaşlarını önermeleri ve Müslüman göçmenlerin yaşadıkları yerlerde mühtedilerin olup olmadığı sorusuna cevap vermeleriyle bu kişilere ulaşılmıştır. Bazı mühtedilerle katıldığımız sempozyum ve konferanslarda tanışma imkanına sahip olduk. Röportajlardan ikisi ise bir tarikat toplantısı duyumu alınması üzerine bizzat ortam ziyaret edilerek, mühtedilerle toplantı sonrası röportaj yapılması ile elde edilmiştir. Röportaj teklifini kabul etmeyen mühtedilerle de karşılaşmıştır.

Röportajlarda sorulan sorular önceden hazırlanmış, mühtedinin kendini hazır hissetmesiyle cevaplandırılmaya başlamıştır. Röportajlar neticesinde sağlıklı verilere

ulaşabilmek için mhtedilere aynı sorular sorulmuştur. Sorular röportaj sırasında bağlayıcı olmamıştır. Mühtedi istediği konuda detaya girmiş, istemediği soruyu da cevaplandırmama konusunda serbest bırakılmıştır. Röportaj sırasında gerektiğinde farklı sorular da sorularak detaylara inilebilmiştir. Sorular, mühtedinin tüm hayatını kapsayacak şekilde hazırlanılmış ve soru seçiminde yapılmış olan diğer çalışmalar göz önünde bulundurularak kaleme alınmıştır.

Röportaj soruları mühtedinin aile ortamı, anne babasının dini durumu, mühtedinin yaşadığı sosyal evre ve toplumdaki statüsü, ihtidaya götüren nedenler ve ihtida sürecinde yaşadığı tecrübeler, ihtida etmeden önce İslam hakkındaki düşüncesi, ihtida sonrası neticesinde ailenin ve çevrenin tepkileri, Fransa'daki Müslümanlara genel bir bakış, mühtedilerin tasavvufla ilgili düşüncelerini kapsar mahiyette oluşturulmuştur.

Çalışmamızın sonunda ihtida hadiselerinde tasavvuf kültürünün rolü üzerinde genel bir değerlendirmeyele araştırmamız nihayete kavuşmuştur.

Çalışmam boyunca emeiği geçen öncelikle Sayın Prof. Dr. Mustafa Kara hocama, Fransa'da bulunduğum sürece çalışmamı destekleyen ve değerli fikirlerini esirgemeyen Ali İhsan Aydın Bey'e ve eşi Muazzez Aydın Hanım'a, Fransa'daki din mşavirimiz Prof. Dr. Ömer Faruk Harman Bey'e ve Fransa İslam Konseyi'nin genel sekreteri sayın Haydar Demiryürek Bey'e, tasavvuf doktoru Franck Leconte'a, moral ve motivasyon konusunda yardımlarını esirgemeyen arkadaşlarıma ve büyüklerime, röportaj teklifime hayır demeyen Fransız mühtedi kardeşlerime, Fransızca eviriler konusunda yardımlarını esirgemeyen değerli dostum Mesudiye Bedir'e ve Mkerrem Ballı'ya çalışmamı her konuda destekleyen kadim dostlarım Nalan ve Oğuzhan Kılıç'a, değerli büyüğüm Osman Ballı Bey'e teşekkürlerimi arz ederim.

Nuriye TOP

BİRİNCİ BÖLÜM
FRANSA'DA İSLAM

A. COĞRAFÎ YAPISI

Harita üzerindeki şekli kabaca bir altıgene benzeyen Fransa'nın altı kenarından üçü denizlerle kaplı, (güneyde Akdeniz, batıda Atlas Okyanusu, kuzeyde Manş Denizi) ikisi dağlık kesimlerle (güney batıda İspanya sınırındaki Pireneler, doğuda Almanya, İsviçre ve İtalya ile sınır oluşturan Vosges Dağları, Juralar ve Alpler) biri ise kuzey doğudaki Belçika ve Lüksemburg sınırları ile kuşatılmıştır. Yüzölçümü 543. 965 km² nüfusu 57.690.000 olan ülkenin başkenti Paris, diğer önemli şehirleri ise Lyon, Marsilya, Toulouse, Nice, Strasbourg ve Nantes'tir. İki meclisli cumhuriyetle yönetilir. Fransa, department adı verilen doksan altı idari bölüme ayrılmıştır. Fransa Cumhuriyeti'nin anavatan topraklarından başka deniz aşırı toprakları da vardır.

B. TARİHÎ SÜRECİ

Fransa'nın İslamiyet'le tanışması VIII. yy. başlarına rastlar. Zaragoza'nın fethinden sonra Hür b. Abdurrahman kumandasındaki İslam Ordusu 717–718 yıllarında Pireneler'i aşarak Fransa topraklarına girdi. Hür b. Abdurrahman'ın yerine geçen Semh b. Malik'de Fransa topraklarında ileri harekâtına devam etti. Önce Septimania ve daha sonra Norbon'u fethederek (720) ertesi yıl Toulouse, 721–726 yıllarında Rhone Vadisi ve Lyon civarına yerleştiler. 732 yılında, Bordeaux'yu aldıktan sonra Paris'in güneyindeki Tours şehrine yaklaşan Abdurrahman el-Gafiki, Poitiers'nin 20 km kuzeydoğusunda Moussais –la-Bataille denilen yerde Charles Martel kuvvetleri tarafından yenilgiye uğratıldı. Bu savaşla İslam Orduları'nın kuzeye doğru ilerlemeleri engellenince fetihler diğer yönde devam etti. 734 yılında Marsilya'nın 100 km. kuzeyinde bulunan Avignon dokuz yıl sonra da Lyon ele geçirildi. Ancak bu şehirlerde hâkimiyet uzun sürmedi. 793'te Pireneler'i tekrar geçen Müslümanlar 846–869 yılları arasında daha çok Güney Fransa sahillerine yöneldiler. Arles bölgesinde ki Camorgue'da bir liman kurdular ve Arbune şehrini fetihleri için bir üs olarak kullandılar.891'den 975'e kadar da Marsilya ile Nice arasında meydana gelen kolonileri ellerinde tuttular. X. yy. başlarında Müslümanların Fransa topraklarında kurdukları ve Alman İmparatoru Otton tarafından yıkılan en içteki ticaret merkezleri, Alpler'in eteklerinde yer alan Sisteron Embrun'a kadar çıkmıştır. Bugün hala mevcudiyetini sürdüren Jabal al-Qila (Cebelu'l-kal'a), Lascar ve Lascaris (El-asker), Batharam

(Beytü'l-haram) gibi Arapça isimleri Fransa'da İslam'ın izlerine dair delil olarak gösterilebileceğine dair Faruk Bilici'nin tesbitlerine rastlamaktayız.

Ortaçağ Fransa'sı Müslümanları fiili varlıklarını yanında ilmi yönleriyle de iyi tanıyordu. Bu tanımada teolog, filozof, şair ve ilim adamı Raymond Lulle (o. 1315) başta olmak üzere ileri gelen bazı İspanyol papazların yakından ilgilendikleri ve eğitimini gördükleri İslam ilimlerini Fransa'da yaymalarının büyük etkisi olmuştur. İbn-i Hazm'ın 1027'de yazdığı Tavku'l-Hamame, Pireneler'in Fransa tarafından kullanılan kaynak eserler arasında yer alıyordu. Müzik, felsefe, tıp alanlarında Müslümanların bıraktığı tesirler çok büyüktür. Montpellier şehrini hala tıp sahasında vazgeçilmez bir üniversite merkezi yapan Endülüs tıp ilmidir.

Fransa'da görülen ikinci büyük Müslüman dalgasını, XVI. yy.da İspanyol engizisyonundan kaçarak Fransa'ya sığınan ve burada yerleşip Hıristiyanlığı kabul eden yaklaşık 100.000 kişi meydana getirmektedir. Bu Müslümanlar yerli halka göre daha eğitilmiş ve daha kültürlü olduklarından Fransa'nın Haclı Seferleri ve İslam ülkelerine doğru gelişen merkantilist ve siyasi yayılma hareketleri henüz başlamadan önce dahi İslamiyet'in tesiri altında kalmış bir ülke olduğu söylenebilir.

Fransa'nın Müslümanlarla olan sıkı ticari ve siyasi ilişkileri, özellikle Kanuni Sultan Süleyman ve François'nın kurdukları ittifak eşine az rastlanır bir Hıristiyan-İslam is birliği örneği teşkil etmiştir. I. François'in Charles Quint'e karşı bir İslam devletiyle yaptığı ittifak, bir yerde Fransa'nın bugüne kadar İslam ülkeleriyle yürüttüğü ilişkilerin esasını oluşturur. 1536'da Fransa'ya verilen ahitname ile Osmanlı sınırları içinde dini ticari ve hukuki sahalarda önemli imtiyazlar tanınmış, böylece Fransız tüccar misyoner ve diplomatları imparatorluğun en önemli merkezlerine yerleşerek Müslümanları tanıma fırsatı bulmuşlardır. Napolyon'un Mısır'ı işgaliyle (1798) başlatılan İslam ülkelerine hakim olma siyaseti 1830da Cezayir'de daha sonra da diğer mağrip ülkeleriyle Kara Afrika'da uygulamaya konulmuş bunun sonucunda Fransız pasaportu taşıyan Müslüman nüfus çoğalmıştır. Müslüman sömürgelerin bağımsızlıklarına kavuşmasından sonra ise bu yeni ülkelerle Fransa arasındaki organik bağlar iktisadi siyasi ve askeri işbirliğine dönüşmüş, bu durum bir yandan Fransa içinde Müslüman cemaatlerin doğmasına öte yandan II. Dünya Savaşı'ndan sonra meydana

gelen sanayi patlaması sebebiyle milyonlarca Müslüman'ın Fransa'yı önce çalışma ülkesi sonra da vatan olarak seçmesine yol açmıştır.

C. FRANSA'NIN KOLONİLEŞME POLİTİKASI

XVI. yy. da siyasi istikrarın sağlanmasının ardından sanayi ve ticaretin, özellikle de deniz ticaretinin güçlenmesi Fransa'nın deniz aşırı boyutlarda genişlemesine yol açtı. Öncelikle Amerika Kıtası'na açılan Fransa Rio de Janeiro, Missisipi Irmağı'nın doğu kıyısından Meksika körfezine ve yeni kurulan New Orleans'a kadar uzanıyordu. Ancak bu sömürge toprakları 1763'te Paris Anlaşması'yla İngiltere'ye bıraktı.

Fransa daha sonra sömürgeci ülkeler arasında ilk defa Afrika kıtasına yöneldi. Senegal ile başlayan Afrika sömürgeciliğinin de en büyük gelir kaynağını köle ticareti teşkil etti. Buradan toplanan zenci köleler Kuzey ve Güney Amerika'daki sömürge topraklarına yerleştiriliyordu.¹

Senegal çok eski devirlerden beri insanlığın yaşadığı bir ülkedir. Portekizli gemicilerin Senegal'deki Yeşil Burun adalarına yerleşmeleri yerli halkı Hıristiyanlaştırma çabaları oldu ve esir ticaretine başladılar. Senegal'e yerleşen bu Portekizliler XVI. yy.dan itibaren Fransız ve İngiliz korsan tüccarlarıyla rekabet yapmak zorunda kaldılar. Yy.ın sonlarında hâkimiyetleri zayıfladı. 1857 Dakar'ın kurulmasıyla Senegal, Batı Afrika'nın Fransızlar tarafından istilası için bir hareket noktası haline gelmiştir. 1904'te Dakar Fransız Batı Afrikası'nın merkezi olmuştur. Ülke 1985'e kadar Fransa'nın kolonisi idi. Fakat 1958'de Cumhuriyet statüsü verildi ve Fransız Milletler Topluluğu'nun muhtar bir üyesi oldu. 1959'da Fransız Sudan'ı (şimdiki Mali) ile birleştirerek Mali Federasyonu kurdu².

1830'da Cezayir'i ele geçirmeye çalışan ve ummadığı biçimde bir direnişle karşılaşan Fransa, uzun ve kanlı mücadelelerden sonra 1847'de Emir Abdülkadir-el-Cezairi'nin (Fransızlara karşı Cezayirlileri motive eden ve bütünleştirme yolunda büyük çabaları olan bir komutandır.) teslim olmasıyla amacına ulaştı. Cezayir'de çok katı bir

¹ Bilici, Faruk, *Fransa, DİA* c.XIII, sf.187-188, 1992,

² Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, c.XIII, sf.361, İstanbul, 1986

sömürgecilik uygulandı ve verimli toprakları halkın elinden almanın birtakım ek vergiler koymanın ötesinde muhalefet kaynağı olarak görülen dini kurum ve okullar da kapatıldı. Böylece Cezayir, maddeten sömürüldüğü gibi yoğun bir kültür emperyalizme yani Fransızlaştırılmaya tabi tutuldu. Bunu Fransa'nın Cezayir Büyükelçisi Abdülaziz Buteflika (Nisan 2006 da) Konstantin şehrinde yaptığı açıklamada Fransa'nın 130 yıl boyunca Cezayir kimliğini soykırıma tabi tutulduğunu ifade etmişti.³ Yine yaşlı bir Cezayirli "Bize okullarda Fransa milli marşı Marsellaise'i okutarak atalarımızın Galyalı olduğuna inandırmayı çalıştılar biz de marştaki gibi özgürlük isteyince suç oldu diyerek Fransızlara ateş püskürüyordu.

1840'da askeri teçhizat bakımından çok daha güçlenen Fransız kuvvetleri General Bugeaud komutasında yedi yıl süren acımasız saldırılarda bulundular. Yüzlerce Müslüman köyünü yakıp yıktılar, misilsiz zulümlere giriştiler, binlerce Müslüman'ın açlıktan ve işkenceden ölümüne yol açtılar. Savaşlar sonucu Emir Abdülkadir ve kuvvetleri güçsüz düştü ve 1844'te Emir Fas Sultanı'na sığındı. Emir'in çok değerli kütüphanesi Fransızlar tarafından yakıldı ve tahrip edildi.

Cezayir'de ayaklanmalar ve mücadeleler 1884'de kadar sürdü. Bu tarihten sonra Fransızlar iç kesimlere daha kuvvetle hâkim oldular ve kıyı kesimlerine tamamıyla Hıristiyan Fransızları yerleştirdiler. Kolonileşme ve sömürü faaliyetlerine hız vererek ülke küçük illere bölündü. Dayanılmaz bir ekonomik, siyasal ve dini baskı ve sindirme hareketine maruz tutulan Müslüman halka ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapılmaya başlandı. İdamlar, köylülerin elindeki ekili alanların tahribi, toplu katliamlar birbirini izledi. 1830–1900 arasında Fransızların Cezayir'de öldürdükleri Müslüman sayısı 3 milyonu bulmuştur. Bu sırada I. Dünya Savaşı yıllarında ucuz işgücü temini maksadıyla pek çok Cezayirli Fransa'ya gönderildi.⁴

XIX. yy. ortalarında Senegal'den iç bölgelere doğru ilerlemek isteyen Fransa kuvvetleri El-Hac Ömer liderliğindeki Fulaniler tarafından durduruldu. Bunun üzerine Fransa Senegalli ilhak siyaseti uyguladı ve bölgedeki zenci kabile reislerini denetim altına alarak kendi devlet himayesini zorla kabul ettirdi.

³ Aydın, Ali İhsan, Cezayir'in Katliam için Özür Beklediği Fransa Ermeni Yasası Derdinde, Zaman Gazetesi, 08.05.2006, [http:// www.zaman.com.tr/webapp-tr](http://www.zaman.com.tr/webapp-tr)

⁴ Komisyon, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, c.XIII, sf.78–79, İstanbul, 1986

1871’de Almanya yenilgisinden sonra bir süre içine kapanık bir politika takip eden Fransa, kısa sürede kendini toparlayarak 1880’lerde tekrar sömürge siyasetine döndü. İngiltere’nin sömürge siyasetine döndü. İngiltere’nin Afrika’daki sömürgelerini arttırması Fransa’da rekabet hırsını uyandırdı. 1878 Berlin Kongresi’nde İngilizlerin Fransa’nın sömürgeci girişimlerine karşı çıkamayacaklarını ima etmelerinden cesaret alan Fransa 1881’de Cezayir sınırında meydana gelen küçük bir olay bahanesiyle İtalya’nın da göz diktiği Tunus’u neredeyse savaşmaksızın ele geçirdi. Cezayir’de yaptığının aksine burada geleneksel içtimai ve siyasi yapıyı yıkmadan bir nevi hamilik sistemi kurdu ve Tunus’un beylik yönetimini muhafaza etti. Ancak birde Fransız vali tayin ederek bölgeyi kontrol altına aldı.

1880’lerde iyice sömürgecilik iştahı kabaran Fransa Senegal’de iç kesimlerde tekrara harekete geçti. Fransa, Nijer nehrinden aşağı sarkmayacağına dair İngiltere’ye güven vererek kuzeye ve doğuya yöneldi. Yy.ın sonuna kadar bugünkü Mali, Nijer, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti topraklarını ele geçirerek Sudan’a kadar ilerledi. Daha sonra bu sömürgeler Fransız sömürgesi dışında kalan tek ülke Fas’tı. Burayı ele geçirip Kuzey Afrika’daki hâkimiyetini tamamlamak isteyen Fransa’nın bu konudaki gecikme sebebi İngiltere, İspanya ve Almanya’nın takındıkları tavır oldu. Fakat İngiltere ve İspanya ile ayrı ayrı anlaşarak Fas’taki güvenliği sağlama görevini üstlendi. Böylece Fransa’nın nüfuzu milletlerarası alanda kabul gördü. Ama daha sonraki gelişmelerle Fas tamamen Fransa’nın himayesine girdi. (1912)

Fransız sömürgeciliği I. Dünya Savaşı ile doruk noktaya ulaştı. Osmanlı İmparatorluğu kopan Suriye ve Lübnan’ında himayesine girmesiyle 1920’de Fransız sömürgelerinin arazi toplamı 12,5 milyon kilometre kareyi buldu. Ancak Fransa Müslüman sömürgelerinin hiçbirinde hüsnü kabul görmemiş, otoritesini yalnız güç kullanarak tesis edebilmişti. Bunun anlamı askeri yönden zaafa düştüğü anda Müslüman sömürgeleri elde tutamayacağını mümkün olmayacağı idi. Nitekim I. Dünya Savaşı’ndan sonra kıpırdanmalar ve yönetime başkaldırmalar görülmeye başlandı. Önce Suriye ve Lübnan’daki direnişler yaklaşık 20 yıl etkili oldu. Ve bölgedeki Fransız hâkimiyetinin gücünü azaltma çabaları oldu. I. Dünya Savaşı’nda yine Kuzey Afrika’da benzeri gelişmeler yaşandı. Bunlar Fransız sömürge idaresini sona erdirmeyi amaçlayan

faaliyetlerdi. Aynı anda, Müslüman sömürgelerin hemen hepsinde bağımsızlık hareketiyle uğraşmak durumunda kalan Fransa taviz vermek durumunda kalıyordu. Mesela Tunus liderinin tutuklanıp yoğun halk desteğinden dolayı Fransa'nın serbest bırakmak zorunda kalması, Cezayirlilere siyasi parti kurma (1936) hakkını tanınması bunların göstergesiydi. Fransa'nın 1940'da Almanya karşısında uğradığı yenilgi sömürge yönetiminin gittikçe zayıflamasına neden oldu.

II. Dünya Savaşı'nda Fransa'nın önemli güç kaybına uğramasına paralel olarak Müslüman sömürgelerde gelişen milliyetçilik ve bağımsızlık hareketleri sömürgeciliğin sonunun geldiğini gösteriyordu. İlk olarak Suriye ve Lübnan bağımsızlığını ilan ettiler ve 1944'te ABD ve Sovyetler Birliği tarafından tanındı Fransa bunu kabul etmedi ve kendileriyle birtakım anlaşmalar yaparak siyasi ve iktisadi haklar vereceğini söyledi. Bunu kabul ettirmek için asker çıkardı ve kanlı çatışmalar çıktı. Sonunda İngiltere'nin desteğini alan bu ülkeler Fransa'nın bu ülkelerden çıkmasını ve bağımsızlıklarını tanımamasına neden oldu (1946). Savaş sonrasında Tunus, Cezayir ve Fas'da bağımsızlık hareketleri yoğunlaştı. Tunus'ta Burgiba, kendi partisini önderliğinde ve bütün siyasi kuruluşları ve halkı içine alan bir bağımsızlık kongresi düzenledi. (Ağustos 1946) Polis tarafından basılan kongrede bir kaç kişi tutuklanırken Burgiba Mısır'a sığındı. Cezayir'deki bağımsızlık hareketi ise Mayıs 1945'te binlerce Müslüman öldürülüp binlercesi tutuklanarak ve bağlı oldukları teşkilatlar kapatılarak engellenmek istendi. Bu kanlı hareketin ileri gelenleri kendi içinde ikiye ayrılır. Birincisi Fransız birliği içinde Özerk bir Cezayir diğeri de kendi başına bağımsız bir Cezayir kurulmasını istediler. Tunus, Cezayir'deki kadar kanlı olmayan Fas'taki bağımsızlık mücadelesi ise giderek güç kazanmıştır.

1950'li yıllarda Fas'ın yanı sıra Tunus ve Cezayir'de de eylemlerin artması Fransa'yı sömürge politikasını yeniden gözden geçirmeye zorlar. Önce Kuzey Afrika'da ki sömürgelerin tamamının elde tutulamayacağını anlaşılmaya başlandı üzerine Tunus ve Cezayir'de konumun iyice sağlamlaştırılması düşünüldü. Daha sonraki gelişmelerle Mart 1956'da Fas ve Tunus'ta Fransız sömürge dönemi sona erdi. Cezayir bu durumdan umutlanayım derken Fransa, Cezayir üstünde baskısını yeniledi. Çünkü Fransa ne pahasına olursa olsun Cezayir'den çıkmayı hiç düşünmüyordu. Artık alışılmış işkence

politikasını hep devam ettiriyordu. (Fransa'nın Cezayir üzerinde ısrarlı olmasının nedeni Cezayir'in iç işlerinde Fransa'ya bağlı olmasıdır. Fransa Cezayir'i hep kendi toprağı olarak görmüş ve orada bütünüyle bir hâkimiyet kurmak istemiştir). Fakat kurtuluş hareketini hiçbir şey engelleyemedi. Gerilla hareketi tüm ülkeyi sardı. Kahire'de Cezayir'in ileri gelenleri tarafından Bağımsız Cezayir Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilan edildi. (1958)

1960 yılında Fransa'nın Müslüman sömürgelerinden Moritanya, Mali Nijer Çad ve Senegal'in bağımsızlıklarına kavuşmaları Cezayirliler için adeta bayram nedeniydi. Bu şartlar altında daha fazla elinde tutamayacağını anladığı Cezayir'i bağımsızlık müzakereleri bekliyordu. İki yıl süren müzakerelerle Temmuz 1962'de bağımsızlığına kavuştu. Böylece 132 yıl süren sömürge dönemi kapanmış ve Fransa sömürge imparatorluğu'nun da en önemli kalesi düşmüş oldu.

Fransa'nın sömürgeciliğı Afrika'nın doğusunda Cibuti'de (1862) devam eder. 1871'de Alman yenilgisiyle içine kapanır. 1896'da tekrar Somali'ye yüzünü çevirir. 1977'ye kadar Fransa hâkimiyeti devam eder. Reunion ve Madagaskar'da Fransa'nın sömürgesinde olan ülkelerdir.

Fransa, Hindistan'da sömürge faaliyetlerine girmiştir. Rakibi İngilizler de oralarda buldukları için çok fazla ilerleyememiştir.

1756'da Avrupa'da patlak veren Yedi Yıl Savaşları'yla Fransa'nın ilk sömürgelerini kaybetmesine neden oldu. 1763'de imzalanan Paris Anlaşması uyarınca Hindistan, Kanada ve Louisiana'daki bütün toprakları İngilizlere bıraktı. Bu tarihten itibaren Doğu'da yalnız Çin Hindi ile ilgilenen Fransa, özellikle 1858–1893 yıllarında girdiğı askeri hareketlerle bazı yerli hükümdarların iç karışıklık ve çatışmalar yüzünden himayesine sığınmaları sonucu çeşitli imtiyazlar kazanarak bölgeye iyice yerleşti. 1945'te bağımsızlıklarını kazandıkları halde bunu fiiliyata geçiremeyen Vietnam, Kamboçya ve Laos'taki hâkimiyetini 1954'de kadar sürdürdü. Ancak 13 Mart -7 Mayıs 1954 günleri arasında cereyan eden ve Fransız kuvvetlerinin General Vo Nguyen Grap komutasındaki Vietnam ordusu karşısında Fransa tarihinin en trajik bozgununa uğradığı

Dien Bien Phu Savaşı'ndan sonra Cenevre'de barış anlaşması imzalanarak bölgeyi tamamen terk etmek zorunda kaldı.⁵

D. MÜSLÜMAN NÜFUS

Fransa'da İslam hüviyetiyle yaşayan nüfusun temelini 1870'li yıllarda Kuzey Afrika'dan gelen eski Osmanlı tebaasından oldukları için Turco adıyla anılan ticaret erbabı teşkil etmektedir. Daha sonra işçilerle devam eden bu akım I. Dünya Savaşı'nda 30–40. 000 kişiye kadar yükselmiştir.⁶

1830'da Fransız sömürgesi olmasıyla XIX. asırda Fransa'da Kuzey Afrika'dan gelen birçok öğrenci, işçi, işadamı ve politik sürgünde yaşayan Müslüman mevcuttu.⁷ Bu Müslüman nüfusun izlerine Paris'teki Pere Lachaise Müslüman Mezarlığı'nda rastlamaktayız. Bu mezarlıkta yaklaşık 1milyon önemli şahsiyetin yattığı biliniyor.

I. Dünya Savaşı'nda hem cepheye giden Fransız askerlerinin yerine fabrikalardaki işçi ihtiyacını karşılamak için önemli sayıda Mağrip'li Fransa'ya getirildi. Bu savaş sırasında Fransa'nın sömürgelerden getirdiği insan sayısı 800.000 ile 900.000 arasında olduğu ve bunların 125.000'ini Cezayirlilerin teşkil ettiği sanılmaktadır.⁸ Diğer bir kaynakta bu rakam 200.000 olarak verilmiştir.⁹ Bu Müslümanlardan 36.000 Mağrip'li 30–35.000 Senegalli cephede öldü. Bugün Fransa'da 30.000 fazla Müslüman askerin mezarı bulunmaktadır. Savaştan sonra şimdi ki Fransız toprakları üzerinde 120.000 Müslüman vardı II. Dünya Savaşı'na kadar önemli bir artış göstermeyen Kuzey Afrikalı göçü, savaş içinde yine asker ve işçi ihtiyacının karşılanması için yoğunlaştırıldı. Savaşın ardından endüstride İtalyan ve Polonyalıların yerini Cezayirli işçiler aldı. Bu Müslümanlar, hem Fransa'da hem de Cezayir'de ayrı idarelere bağlı bulunuyorlardı. Fransa, ancak 1958'de Charles De Gaulle'un Fransa'da tek bir kategori insan yaşıyor sözünden sonra Cezayir'le beraber 10 milyonluk bir Müslüman topluluğuna sahip olduğunu resmen kabul etmiştir.

⁵ Buzpınar, Şit Tufan, *Fransız Sömürgeciliği, Fransa, DİA c.XIII*, sf.186–187

⁶ Bilici, Faruk, *Ülkede İslamiyet*, a.g.e.,sf.189

⁷ Köse, Ali, *III. Kutlu Doğum İlmi Toplantısı Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar*, s.32, İstanbul, 1998

⁸ Bilici, Faruk, a.g.e.,sf.189

⁹ Köse, Ali, a.g.e.,s.32

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'ya göç yeniden başlamıştır. 1954'de Cezayirlilerin sayısı 212.000 idi. Göçün sebebi yine savaştan kaynaklanan iş gücü açığını karşılamaktı. Bu işçilerin ülkeleriyle bağları o yıllarda çok güçlüydü. 1950'lerde ki Cezayir bağımsızlık hareketini en fazla dış desteği onlar verdi hatta Fransa, sadece 1950'de 40.000 Cezayirliyi bu sebepten mahkûm etti. Kuzey Afrika'dan Fransa'ya göç iyice arttı. 1962'de 350.000, 1967 de 560.000 olan Cezayirli nüfus yanında Fas ve Tunusluların sayısı da gittikçe artıyordu. Mesela Tunusluların 1964'de ki sayısı 50.000 civarındaydı bu rakam 1974'de 160.000 yükseldi. Faslıların sayısı ise 1962'de 50.000, 1972 de 400.000 civarındaydı. Cezayirlilerin 1977'de nüfusu 800.000 dolaylarındaydı. Bu yükseliş eğilimi 1980'lerin ortalarına kadar devam etti. Ülkede 1985 de 820.000 Cezayirli, 516.000 Faslı ve 202.000 Tunuslu vardı.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra dış ülkelere gelen göçmenler için Fransa Le Bureau National de l'immigration adlı kuruluş meydana getirilmiştir. Dış ülkelere gelenlerin %50 si Kuzey , %30 Latin , %20 si Slav kökenlileri oluşturuyordu. Fransa Slavlar'ın gelmesine iyi bakmıyor, bunun tam tersi İtalya'dan gelenler Fransa'yı sevmiyorlardı. En büyük grubu Cezayirliler oluşturuyorlardı. Fransa 30 yıllık Ekonomik yönden çok gelişmiş bir dönem (Les Trente Glorieuses 1947-1974) geçirdiğinde Magreb, Cezayir, Faslılar'ın çok etkisi olmuştu. Şimdi de Fransa'ya gelmek onlar için zor değildi. Fransız kolonisi oldukları için dil problemleri yoktu. Onlar Fransızlar'ı tanıyordu. Fransızlar da onları çok iyi biliyordu.¹⁰ Fransa giderek artan bu göçü 1960'lardan itibaren engelleme yollarını aradı. 1968'de Cezayir hükümetiyle anlaşma yaparak yılda en az 35.000 göçmen sınırı getirdi. Bu rakam 25.000'e düşürüldü. 1973-1974 yılları arasında dünyada yaşanan petrol krizinden Fransa'da nasibini aldı. 3 Temmuz 1974'te konseyde immigrasyonu durduracağına dair karar alındı. Fakat daha önce gelen işçilerin eşlerini getirme şeklinde immigrasyonu, 1980'e kadar devam etti. (I. jenerasyon) Göçün önü alınamayınca 1977-1981'de ülkelere dönmek isteyenlere para yardımı politikası uygulanmıştır bu politika bugün de uygulanmaktadır.

¹⁰ Lathion, Stephan, *İslam et Müsülmans en Europe*, sf.33-36, La transformation d'une presence ed. La Medina, Paris, 2003

1980’li yıllardan sonra göçmenlerin entegre olabilmesi için Fransa, özel imkânlar sunmuştur. Bu imkanlar, kiralar için sübvansiyon, kültürel yönde entegrasyon, öğrencilerin Fransız okullarında, eğitim sistemine adapte olabilmeleri için özel dersler verilmesi, özel sınıflar oluşturulması şeklinde olmuştur.¹¹ Fransa’ya göçmen gönderen ülkelerden biri de Türkiye’dir. Bu göç, iki ülkenin kontrolü altında gerçekleştirilmiştir. 1970’lerde 10.000 işçinin bu ülkeye gelmesiyle başlayan Fransa’daki Türk varlığı 1980’lerde 150.000’e ulaşmıştır.¹² Cezayir Bağımsızlık Savaşı sonunda (1962) Fransa’ya giden veya sürülen ya da sığınan Cezayirler, Fransa’da ki nüfusun başka bir yönünü oluşturmuştur. Kendilerine “harki” ismi verilen bu insanlar koloni rejiminin işbirlikçileri olan ve daha çok asker, polis, memur, sınıflarından oluşuyorlardı. Birçoğu kamplara yerleştirildi. (Champ de Rivealles adlı kamp yerinin şartları çok kötüydü. Elektrik ve ısınma imkânı yoktu. Prenes Dağları’nın soğuk ikliminde kalıyorlardı. Fransız askerlerin kötü muameleleri vardı. Harkiler’den kampa gelenlerin ihtiyaçlarını ve özürlü olanlarını ise Champ de Bias adlı kamp yerine gönderiliyordu. Onlar hayatlarının sonuna kadar oralarda yaşıyorlardı.)¹³ Fransa’da ki nüfusun diğer kısmını Cezayir’de yaşayan 1milyon civarındaki Fransız oluşturmaktadır. Pied Noir (siyah ayak) denilen bu insanların çoğu Cezayir bağımsızlığına kavuştuktan sonra Fransa’ya geri dönmüşlerdir. Bir kısmı ise Arjantin, Kanada ve İsrail’e gitmiştir. Giden bu kişiler arasında Yahudiler de vardır. Fransa’da yaşayan Fransızlar Pied Noir’ların ülkelerinde kalmalarını istememişlerdir. Örneğin Marsilya Belediye Başkanı, Marsilya’da Gaston Deferre, Temmuz 1962 yılında 150.000 kişi bizim için fazla diyerek Pied Noir’ların başka yere yerleşmelerini talep etmiştir. (Ünlü yazar ve filozof Albert Camus (1913–1957) Pied Noir’lardandır.)

Fransa’da ki Müslüman nüfusu yeni doğan çocuklar, iltica ve çifte vatandaşlık gibi yollardan Fransız uyruğuna giren ya da evlilik yoluyla vatandaşlığa geçen Müslümanların yanı sıra Rene Guenon, Lois Massignon, Muhammed Hamidullah, Roger Garaudy gibi İslam hayranı entelektüellerin tesirinde kalıp ihtida eden 100.000 den fazla Fransız mühtedisi oluşturmaktadır.

¹¹ Lathion, Stephan,a.g.e., s.33-36

¹² Köse, Ali, a.g.e.,s.32

¹³ www.ldh-toulon.net (section de Toulon de la ligue de droits de l’homme), 13 novembre 06

5.000.000 üzerinde Müslüman olduğu ve bunların 2.000.000 kadarının Cezayirliler'den oluştuğunu 1999'da Fransız İçişleri Bakanlığı İslam Konseyi'ni oluşturma aşamasında açıklamıştır.¹⁴ Fakat bu rakamlar sadece tahmini rakamlardır. Çünkü nüfus sayımlarında laiklik sebebiyle kişilerin dinleri sorulmamaktadır. Valiliklerin tuttuğu kayıtlarda sadece yabancı nüfusun oranı belirtilip, dinleriyle ilgili herhangi bir bilgi verilmemektedir.

E. BÖLGESEL DAĞILIMA GÖRE MÜSLÜMAN NÜFUS

Müslüman nüfusun %90'ı endüstrinin yoğun olarak bulunduğu Ile de France (Paris ve civarı), Rhone-Alpes (Lyon ve civarı), Provence-Alpes Cote d' Azur (PACA-Marsilya ve civarı), Alsace –Lorraine (Strasbourg ve civarı), ayrıca kuzeybatıda Seine-Maritime (Normandiya) ilinde ve Bordeaux'da bulunmaktadır.

Nüfus oranına dair yüzdeler ise şu şekildedir.: Ile de France %35, PACA %20, Rhone – Alpes %15, Nord % 10.¹⁵ Pratik anlamda İslam'ı yaşayanların yüzdeleri, 90'lı yılların başında yapılan araştırmalarda şu şekilde verilmiştir %29 - %65 arası Cezayirli Müslümanlar, %29 Vatanına geri iade edilmiş Fransız Müslümanlar (Français Musûlmans rapatriés), %36 Türk, %40 Faslı Müslümanlar, %55 - %65 arası Batı Afrikalı Müslümanlar.

Dini yaşantısını kültürel anlamda devam ettirmekle beraber bunu hayatlarının ayrılmaz bir parçası olarak gören Müslümanların oranı %11 ile % 34 arasındadır.

Ramazan ayında oruç tutan ya da oruç tutanlara saygılı olan kesim %70 ile %84 oranındadır. %70 ise dinen yenmesi yasak olan yiyecekleri tüketmede hassasiyet sahibidir.¹⁶

¹⁴ Röportaj, Demiryürek, Haydar(İslam Konseyi Genel Sekreteri, 14.07.06, Paris, 15.00

¹⁵ *Le Pont sur L'islam en France* (La documentation Française) sf:21

¹⁶ *Le pont sur L'islam en France* (La documentation Française)* Fransa İçişleri Bakanlığı Bildirisi*

F. FRANSA'DA CAMİ VE FEDERASYONLAR

1. UOIF (Union des Organisations İslamiques de France)

1983 yılında on tane kurumun birleşme kararı vermesiyle oluşmuş olan bir organizasyondur. Fransa'da İslam birliğini kurmak için birbirleriyle toplanma ihtiyacını duyan bu organizasyon bugün bünyesinde 200 kuruluşla çalışmalarını devam ettirmektedir.

UOIF' in amacı, Fransa'da ki Müslümanların dini, kültürel, eğitim, sosyal ve insani ihtiyaçlarına cevap verme aşamasında oluşan sıkıntılara çözüm bulmaktır. Özellikle entegrasyon konusunda pozitif çözümler bulmaya çalışmaktadır. Bunun için de birçok aktiviteler düzenlemektedir. Aynı zamanda ibadet yerleriyle ilgili parasal yardım ve kanuni haklar konusunda yardımcı olmaktadır. İslam ve batı üzerine görüşme ve diyalog için toplantılar organize etmekte ve iki taraftaki entelektüelleri fikir alışverişinde bulunmaları için bir araya getirmektedir. Müslümanların imajını tazeleme adına Müslüman âlimlerin çağrıldığı seminerler düzenlenmektedir. Bu organizasyonlar içinde her sene Paris'te Bourget Salonu'nda on binlerce insanın katıldığı büyük toplantı gerçekleştiriliyor. Her sene temmuz ağustos aylarında aileler ve gençler için yaz görüşmeleri ve kamplar organize edilmektedir.

UOIF üzerine düşen görevi daha iyi yerine getirebilmek için geleceğe yönelik bir takım projeler ortaya koymaktadır. Bunlardan en önemlisi bir gazete çıkartılması bir diğeri organizasyonun amaçlarının daha iyi gerçekleştirilmesinde parasal gücün sabit olması adına Wagf Projesi'nin desteklenmesidir.

UOIF aynı zamanda CNMF' in üyesidir.¹⁷

---

¹⁷ L UOIF, ou L'islamisme tentaculaire, UOIF, 26.08.2003, <http://www.communautarisme.net/L-UOIF>
Union des Organisations İslamiques des France UOIF <http://www.parlail.religion.com/encyclopedia>
Source: <http://www.uoif-online.com/association.phb> 2003–2006 (05.02.06)

2. DİTİB (Diyamet İşleri Türk İşlam Birliği)

Fransa'daki DİTİB 1986'da kurulmuştur. Kurulduğu ilk yıllarda konsolosluğun bünyesinde bir yapıya sahipken 1993'te Paris'te Notion'daki hizmet binasına geçmiş ve faaliyetlerine buradan devam ettirmektedir.

DİTİB, Fransız Hkmeti içerisinde Müslümanlara ibadetlerini gerçekleştirme, ibadet yeri, cami alım satımı, Diyamet Takvimi dağıtımı, umre ve hac organizasyonları, cenaze işlemleri gibi konularda yardımcı olmaktadır.

Diyanet Yayınevi'nin basımı olan kitapların dağıtımı, Ramazan ayında irşad programları, yaz tatillerinde de Kur'an Kursu kampları düzenlemektedir.

DİTİB, bünyesindeki CCMTF (Comite de Coordination des Msulmans Turc de France) kuruluşu ile İşlam Konseyi içerisinde önemli bir vazifeyi görmektedir. CCMTF başkanı İşlam Konseyi'nin Genel Sekreterlik görevinde bulunmaktadır.¹⁸

3. Paris Camii

Fransa'daki camilerin en eski ve en büyüğü olan Paris Camii fikri, 1895 tarihinde Sultan II. Abdülhamit ve Mısır Hidivi II. Abbas Hilmi tarafından ortaya atılmış, fakat planlar yapıldığı halde proje uygulama safhasına koyulamamıştır. I. Dünya Savaşı sırasında Fransız Hkmeti, Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklanmış olan Araplara ve özellikle Mekke şerifi Hüseyin'e hoş görünmek için yaptığı çeşitli jestler yanında Paris'te bazı küçük mescitler inşa ettirmiştir. Ve büyük bir camii inşası fikrini yeniden ortaya atmıştır. Fakat bu proje de hemen uygulamaya konulamadı. Ancak savaştan sonra Fransa için canlarını feda eden binlerce Müslüman'a minnet borcunun ödenmesi mecburiyeti ortaya çıktığında ciddiyle ele alındı. (1921)Caminin inşaat masraflarının büyük bir kısmı Fransız Hkmeti tarafından karşılanırken Paris Belediyesi, Fas Sultanı ve çeşitli Arap lkeleriyle Türkiye'de önemli katkılarda bulunmuştur. Uzun süre Kuzey Afrika'da görev yapmış olan Mareşal Lyautey'in gayretleriyle ve onun gözetimi altında, Endülüs mimari stilinde inşa edilen Paris Camii

---

¹⁸ Röportaj, Harman, Ömer Faruk,(Din Müşaviri) 11.08.06, Paris, 16.00

ve İslam Enstitüsü 1926 yılında hizmete açıldı. İdaresine de Fransa Müftüsü gibi görülen Abdülkadir b. Gabrit getirildi.

Paris Camii Cezayirliler'in yönetiminde olup, şu anki başkanı aynı zamanda İslam Konseyi'nin genel başkanlığı vazifesini devam ettirmektedir. (Dalil Ebubekir) ¹⁹

4. CNMF (İSLAM KONSEYİ)

Fransa İslam Konseyi 3 Mayıs 2003 tarihinde dönemin Başbakanı Jean Pierre Raffarin ve İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy'nin katıldıkları bir törenle kuruldu. Devletin amacı Fransa'daki Müslümanların temsilcilerini resmen tanımak ve onları muhatap kabul etmektir. Zira o ana kadar ülkede yaşayan ve bir bölümü Fransız vatandaşı olan 5 milyon Müslüman'ı temsil edecek bir resmi kuruluş yoktu ve her teşkilat kendi cemaatine hizmet sunmayı amaç edinmişti. Müslümanların kendi milli ve mahalli teşkilatlarından vazgeçmeden, haklarını ve onurlarını daha iyi bir şekilde müdafaa edebilecekleri ve resmi makamların tanıdığı bir çatı derneğe olumlu bakılmaktaydı.

Konseyin amaçları genel olarak şu şekildedir:

1. Devlet ve toplum bünyesinde İslam dinini ve Fransa'da yaşayan Müslümanları temsil etmek.
2. İslam dini ile diğer dinler arasındaki görüşmeleri, diyalogu ve gerekli çalışmaları yürütmek.
3. İslam dini ile ilgili ve birikimi sağlayacak hizmetleri kolaylaştırmak.
4. İslam'ın çıkarlarını ve onurunu savunmak.

Bu çatı derneğin demokratik bir şekilde, tüzel kişiliği olan camilerin yüzölçümleri dikkate alınarak, seçimine gidilmesi kararlaştırıldı.

19 Haziran 2005 tarihinde II. İslam Konseyi seçimleri, 1230 caminin 5234 delegenin katılımıyla gerçekleşti. Fransa'nın 25 bölgesinde yapılan seçimlerin sonuçları şöyledir.

1. Faslıların teşkilatı olarak bilinen FNMF: 1500 destek oyu almış, 10 bölge başkanlığı, 56 genel kurul üyesi ve 4yönetim kurulu üyesi kazanmıştır.

---

¹⁹ Bilici, Faruk, a.g.e., sf.189,a.y.

Seçimlerden birinci olarak çıkan bu teŐkilatta bölünmeler ve çıkar kavgaları mevcuttur.

2. Müslüman kardeŐler hareketi ile tanınan UOİF 1158 destek oyu almış, 7 bölge başkanlığı, 39 genel kurul yesi, 9 idare kurul yesi ve 3 yönetim kurul yesi kazanmıştır. Seçimlerden ikinci g olarak çıkan bu teşkilat Konseyin en aktif üyesidir.
3. Cezayirliilerin teşkilatı Büyük Paris Camisi-Mousquee de Paris: 1057 destek oy almış, 1 bölge başkanlığı, 29 genel kurul yesi, 9 idare kurulu yesi ve 3 yönetim kurulu yesi kazanmıştır. Fransız kamuoyunda ‘rnek’ ılımlı İslamiyet temsilcisi olarak görünmektedir.
4. DİTİB kuruluŐu CCMTF (Comite de Coordination des Msulmans Turcs de France-Fransa’daki Türk Müslümanları Koordinasyonu Komitesi): 514 destek oyu almış, 4 bölge başkanlığı, 14 genel kurul yesi, 3 idare kurul yesi ve 2 yönetim kurul yesi kazanmıştır. 4 bölge başkanlığı CCMTF açısından olumlu bir sonuçtur.

İslam Konseyi’nin faaliyetleri Şunlardır:

İslam Konseyi Teşkilatı’nın kuruluş dönemine, Fransız okullarında başörtüsünü yasaklayan 15 Mart 2004 kanunu ve Irak’ta kaçırılan iki Fransız gazetecinin kurtarılması için yapılan seferberlik damgasını vurmıŐtur. Sözü edilen kanunun çıkması engellenemezken 11 ve 12 Ekim 2003 tarihinde baŐrtnn dinimizin bir gereği olduğu kamuoyuna duyurulmuŐ ve taŐkınlıklara karşı, kamuoyu sknete davet edilmiştir. İki gazetecinin kaçırılması olayına bir çözüm bulmak için Fransa İslam Konseyi’nin bir heyet göndermesi Fransız toplumu ile kaynaŐmasını sağlamıştır.

Fransa İslam Konseyi’nin kalbi olarak bilinen komisyonlar kurulmuŐ ve çalıŐmalara başlamıştır. Bu çalıŐmalara en büyük engel, komisyon üyelerinin deplasman ücretlerinin ödenmemesi çıkarların ön plana alınmasıdır. Ayrıca 25 Őubat 2006 tarihinde komisyonların görevlerinin ve üyelerinin belirlenmesi gerekirken gündemdeki konular ele alınmamıŐtır.

Fransa İslam Konseyi’nde Şu komisyonlar bulunmaktadır:

1. Öğretim Komisyonu

2. Organizasyon Komisyonu
3. Din Görevlilerinin Eğitimi ve Yetiştirilmesi Komisyonu
4. Kurban Bayramı ve Kurban Kesimi Komisyonu ve Helal Kesim Komisyonu
5. Görüntülü Yayınlar ve İletişim Komisyonu
6. Resmi Kurumlarda Hizmet Verecek Din Görevlisi Komisyonu
7. Hac Organizasyonu Komisyonu
8. Hukuk İşleri Komisyonu
9. Finans Komisyonu
10. Dinler Arası Diyalog Komisyonu

Konseyin karşılaştığı zorluklar ise şunlardır :

1. Paris Belediyesi merkez büroya geçici bir mekân tahsis etmiş fakat bunun geleceği hakkında kalıcı bir çözüm getirememiştir. Bu durum, konseyin düzenli bir şekilde oluşmasını ve gelişmesini engellemektedir.
2. Seçimler bitmiş olmasına rağmen önemli konularda görüş farklılıkları devam etmektedir.
3. Merkez yönetim kurulunun 17 kişiden oluşması toplanma ve karar alınmasını zorlaştırmaktadır.
4. Konseyin kuruluşundan bu yana maddi sıkıntısı bulunmaktadır. Dolayısıyla proje üretmede aksaklıklar meydana gelmektedir.
5. Dini bir kuruluş olması sebebiyle, Müslüman tabandan özellikle başörtüsü gibi konularda beklentiler bulunurken öte yandan resmi makamlarla mahkemelerin aldığı kararlar ve laikliğin gerektirdiği hükümlere saygı gösterilmesini istemektedirler.²⁰

G. DİNİ VE ETNİK KİMLİK PROBLEMLER

Fransa'da Müslümanlar homojen bir yapıya sahiptir. Bazı düzeylerde etnik vb. ayırıcı farklılıkları aşan dernekleşmeler mevcut olmasına rağmen geniş çaplı bir birleştirici rolü olan yapılanmalar gerçekleştirilememektedir. Bu yöndeki bazı çalışmalar bugüne kadar etnik farklılıkların engeline takılmıştır.

---

²⁰ Röportaj, Demiryürek, Haydar, 11.08.06, Naton, Paris

Bundan önce dini yapıdan bahsetmek gerekirse, dini yapı çok büyük farklılıklar arz etmektedir. Çok dindar bir kişiliğe sahip, gayr-ı müslim bir ülkede yaşadığının farkında olan, neleri gerçekleştirip neleri gerçekleştiremeyeceğini bilenler olduğu gibi, dini kaygı taşımadan batı toplumunun birçok ferdi gibi sekülerleşmeyi tercih edenler de bulunmaktadır.

Fransa'daki Müslümanların çoğunluğu sosyolojik bir Müslüman kimliğine sahiptir. Sosyolojik kimlik edinimi daha çok gençlerde görülmektedir. Onun için ibadet oranı gençler arasında daha düşük seviyede kalmaktadır. Gençler için ibadet aileleriyle birlikte olma ve onlara saygı göstermeden ibaret, bir de ramazan ayında oruç tutmakla sınırlı kalmaktadır. Hatta bazı ailelerde kültürün din olarak benimsendiği ve kültürden gelen kuralların dini kurallar gibi algılandığı görülmüştür.²¹ Bununla ilgili gözlemlerini Fransa Zaman Gazetesi muhabiri Ali İhsan Aydın, Paris'te Bir Ramazan Heyecanı başlıklı haberinde: Restoranların Ramazan ayı nedeniyle tatlıcıya çevrildiği, barların kapatıldığını ifade ediyor. Dindar olsun olmasın herkes oruç tutuyor. Yılın diğer aylarında dinen yasak olan şeylerin birçoğunu yapan kişiler Ramazan gelince tamamen değişiyor, içki içenler bırakıyor ve namaza başlıyor. Oruç tutmayan yadırganıyor. Din sosyal hayatın üzerinde tek belirleyici faktör haline geliyor.

Müslümanların yoğun olduğu yerlerde barlarda Ramazan ayına saygıdan dolayı içki satılmıyor. İçki içilmiyor. Fakat bar sahiplerine Ramazan sonrasındaki durum sorulduğunda genelde eski yaşantılarına geri döndüklerini ifade ediyorlar.

Paris'te Ramazan sadece Müslümanların yoğun bulunduğu yerlerde değil marketler, işyerleri, okullarda da hissediliyor. Büyük marketlere ramazan stantları kuruluyor, helal et reyonları büyütülüyor, İslami eserler basan yayınevleriyle anlaşılan marketler islamla ilgili kitaplar reyonu oluşturuyor. Reyonda Kur'an-ı Kerim, İmam-ı Gazali'nin kitapları ve çok sayıda Fransızca İslami eserler bulunuyor. Reyonlara Müslüman olanların ilgisi olduğu gibi Müslüman olmayanlarında ilgisi oluyor.Çok sayıda üniversitede iftar vaktinde dersler devam ediyor. Vakit girmesiyle Müslüman öğrenciler iftariyeliklerini masaların üzerine çıkararak oruçlarını açıyor.

---

²¹ Komisyon, Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar, sf.35

2000'e yakın caminin bulunduğu Fransa'da ezan dışarıdan okunmuyor. Fakat ramazan ayı boyunca Paris civarında yayın yapan radyolar Radio Soleil, Radio Orient, Radio Franco-Maghrebine gibi Fransızca Arapça yayın yapan radyolar bu açığı kapatıyor. Paris trafiğinde arabalardan Kur'an-ı Kerim ilahi sesleri yükselebiliyor.

1970'li yıllarda Fransa'da olan göçmenler önceden bu imkânların olmadığını ifade ediyorlar.²² İslam eğitiminin yeni nesle kimlik kazandırma aracı olacağı tartışılmaz bir gerçektir. Yeni nesil Fransız veya Hıristiyan kimliğini kabullenmeyeceğine göre İslam ile özdeşleşmemeleri onların kimliksiz kalmalarına neden olacaktır. Kimliksiz gençlerde şiddete başvuran, çeteler kuran, zararlı alışkanlıklara sahip bir gençlik doğurur. Bu tür problemler bugün Fransa'da oldukça mevcuttur. Fransızlar, özellikle Araplar, ya da Müslümanlar dendiğinde problem çıkaran, hırsızlık yapan, kötü özelliklere sahip insan modeli zihinlerinde oluşuyor. Bunlar Müslüman kimliklerini kaybetse de soyları Müslüman aileden geldikleri için direk Arapların ya da Müslümanların geneline olumsuz bir bakış açısı oluşturuyor.

Fransız hükümeti gençlerin bu durumundan rahatsız ve problemin kaynağını bildiğinden camiler bünyesinde dini eğitimin de verildiği lokal ya da derneklerin açılmasına kolaylık göstermektedir. Bu merkezlerde İslam'ın topluma yararlı insanlar kazandırmak gibi ahlaki yönünün vurgulanması öngörülmektedir. Bu çabaların arka planında, toplumsal barışı sağlamak için Müslüman gençlerin önce kimliklerini kazanmaları gerektiği yatmaktadır.

Fransa'da ki genel nüfus içinde Müslümanların okula giden çocuk sayısı % 5,6 (1 milyon) civarındadır.²³ Müslümanların kendilerine ait Fransa genelinde okulları iki ya da üç tane olduğu bilinmektedir. Son günlerde ise Fransa'nın kuzeyinde Lille şehrinde açılması gündeme getirilen İbn-i Rüşd Lisesi vardır. Şu anda eğitim ve öğretime devam etmektedir. Yine Fransa'nın Lyon şehrinde açılması düşünülen El-Kindi Lisesi, açılma izni alamamıştır.²⁴

²² Aydın, Ali İhsan, Paris'te Bir Ramazan Heyecanı, Aksiyon Dergisi, sy.568, 24.10.06

²³ Komisyon, *Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar*, sf.35

²⁴ Lyon Zaman, Refus d'ouverture du lycée musulman Al-Kindi, Zaman France, Eylül 2006,

İKİNCİ BÖLÜM
FRANSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ

A. FRANSA'DA TASAVVUF KÜLTÜRÜ

Avrupa'nın sufi fikirler ile tanışması, Ortaçağ'a kadar uzanır. İslâm ülkelerine giden seyyahların (meselâ Mısır'a giden misyoner St. Francis 1182-1226'in) orada bazı sûfiler ile karşılaşmış olabileceklerini rahatça söyleyebiliriz. İlmî tanışmalar da aynı çağda başlamıştır. Meselâ Katalanlı mistik ve âlim Ramon Lull (Raymondus Lullus)'un (ö. 1316) eserlerinde sufi edebiyatından bariz bir tarzda etkilendiğini söyleyebiliriz. Arapçayı ve İslam'ı Müslüman bir kölesinden öğrenmiştir. Ramon Lull, Rosicrucian tarikatı mensubu idi. Onun *Les cent noms de Dieu* (Tanrı'nın Yüz İsmi) adlı eseri doğrudan doğruya Muhyiddin İbn-i Arabî (1165–1240)'den mülhemdir. Ekberîliği Garb'a nakleden de odur. M. Asin Palacios'un, Muhyiddin İbn Arabî ve Dante Allighieri (1265–1321) hakkındaki değerlendirmeleri, yani Dante'nin Muhyiddin İbn Arabî'den etkilenmiş olabileceği, onun *La Divina Comedia* adlı eserindeki mirâc tasviri ile Muhyiddin İbn Arabî'nin *el-Fütihat el-Mekkiyye*'sindeki mirâc tasvirî arasında büyük yakınlık olduğu yolundaki görüşleri ise zaten konuyla ilgilenen herkesin bilgisi dâhilindedir.¹

Batılıların tasavvufla akademik hayatın dışında tanışmalarının tarihine girmeden önce hemen belirtelim ki şu veya bu şekilde tasavvufla tanışma şansını elde etmiş Avrupalılar genelde tasavvufu hoş karşılar. Bunun sebebini de tasavvufun diğer din ve kültürlerle karşı toleransı olarak açıklarlar. Batı'da halkın tasavvufa ilgisinin, yaklaşık 1930'lardan sonra arttığına şüphe yoktur. Batı'da tasavvufla ilk 'doğrudan' ve 'aktif' temas, elimizdeki verilere göre 1900'lerde vuku bulmuştur. Bu teması kuran kişi, o dönemde Cezayir'de bulunan bir bayan seyyah Isabelle Eberhardt (1877–1904) idi. Alman bir anne (Nathalie de Moerder) ve Rus bir babanın (Alexander Trophimowsky, Rus Ortodoks Kilisesinde sabık papaz) çocuğu olan Eberhardt, Fransız – Arap savaşında Arapların tarafını tutmuş ve bu sebeple casuslukla suçlanmış bir gazeteci idi. Eberhardt, Tunus'da yirmi üç yaşında Kâdirî tarikatına girdi. Ancak bu, kendisinden etkilenen bir Kâdirî şeyhinin istisnâî bir şekilde onu taltif için tarîkate kabulünden

¹ Küçük, Hülya, *Batı'da Sufizm Meselesine Toplu Bir Bakış*, Tasavvuf Dergisi, sy.13, (Temmuz-Aralık 2004), sf.234

ibaretti ve Sufizm açısından fazla önemli bir sonuç vermedi. Zaten bu olaydan dört yıl sonra Eberhardt, Aïn Sefra (Cezayir) de sel sularına kapılarak can verdi.

Bir Batılı'nın Tasavvuf'la 'etkili' denebilecek ilk teması, Paris'te yaşayan İsveçli ressam, anarşist ve mistik İvan/John Gustave Aguéli (1869–1917) tarafından Mısır'da sağlanmıştır. Aguéli, esoterizmle (bilhassa bütün dinlerin, gerçeğin bir cephesini yansıttığı üzerinde duran şekliyle), yakından ilgileniyordu ve 'Paris Theosophical Society (Paris Teosofi Cemiyeti)'nin üyesi idi. Sonraları İsveç sanatında "Modernizmin öncülerinden birisi olarak tanındı. Günümüzde İsveç'in "en orijinal natürmort ressamı" olarak bilinir.

Aguéli, 21 yaşındayken memleketi İsveç'ten ayrılarak Paris'e yerleşti. Memleketi ile birlikte bıraktığı şeylerden birisi de resim yapmaktı; zira o sıralar "Anarşizm" akımına ilgi duymaya başlamıştı. 1891'de The Theosophical Society'ye girdi. Bir Anarşist suikastında dahil olduğu iddiası ile 1894 yılında tutuklandı ve mahkemesini beklediği birkaç ay boyunca hapiste kaldı; ancak sonunda suçsuz bulundu. (Onun 1895 ve 1911 yılları arasındaki "ressam olarak" boş yılları, bir anarşist, anti-viviseksinist ve din arayışında 'dolu' olarak geçirdiği yıllarıdır. Hapisten Finli bir arkadaşına yazdığı mektuplar, İslam'a temayülünün o yıllarda başladığını göstermektedir. Ancak İslam'a resmen girişi, muhtemelen Mısır'a ilk ziyaretinden birkaç yıl sonrasına, yani 1898'e rastlar. İslâm'a girişi onu, çevresinden tamamen izole edilmiş bir şahsa çevirmedi. Meselâ, Paris boheminin bir parçası ve az ya da çok gruba uyum sağlamış birisi olarak görünüyordu. Onun farklı ve yeni olanı aramasında, belki fikirlerinin aralarına katıldığı çevrelerde gördüğü tolerans, belki de teşvik etkin olmuş olabilir

Aguéli 1912'de Paris'te René Guénon (1886–1951)'la karşılaşmıştı. Bu karşılaşma olmasaydı, onun 'Traditionalist-Sufizm' anlayışı hiçbir semere vermeden kaybolabilirdi. Traditionalism'i geliştirenin ve dünyaya duyuranın Guénon olduğu tartışma götürmez bir gerçektir Guénon (Abdülvâhid Yahya), Aguéli vasıtasıyla Şâzeliyye'ye intisâb etti. O Traditionalist bir Sûfî idi. Bu sebeple eserlerinde mevcut ve geçmiş bütün dinlerden bahsetti. (Zira kendi dinini iyi bir şekilde yaşayanın sonunda İslâm'ı bulacağına inanıyordu). Modern Batı medeniyetini her yönüyle tenkit

süzgecinden geçirdi. Zarcone, onun “din değiştirmek” manasına gelen “conversion” yerine “(bir dinde) yerleşmek” manasına gelen “settle” tabirini kullanmasını, onun “hiçbir zaman Müslüman olduğunu kabul etmemesi” ile yorumlar. Traditionalistler için diğer önemli ve temel bir tabir "initiation", (üyeliğe kabul, tasavvufî ifâde ile “intisâb”) idi. Yine Zarcone’a göre bu kelime, eski gizemli ve Farmasonluk, Rosicrucianizm, Golden Dawn-gibi yakın tarihteki bazı Batı tarikatlarının geleneklerinin birleşimi olan bir ayine işaret ediyordu ve bu, Guénoncular’ın Sûfî tarikatlarını, Batı modeli tarikatlar üzerine oturttukları, dolayısıyla Batılı tarikatlarda kaybolduğunu bildiği sözlü olarak aktarılan mistik bilgiyi, geleneksel Sûfî tarikatları ile Hıristiyan esoterizmini birleştirerek yeniden keşfettikleri anlamına geliyordu.

Zarcone, Guénon'un İslâm’ın ibadetle ilgili kurallarına karşı tutumunun da pek açık olmadığını; zira bir taraftan bu kurallara karşı belli bir gevşekliği teşvik etmiş ve ‘birkaç dine veya (‘initiation töreni’ geleneğinde olan) cemiyete birden bağlı olmanın mümkün oluşundan’ söz edecek kadar ileri gitmişken, diğer taraftan 1950’de İsviçre’de arkadaşlarından birisi olan İsviçreli-Alman Frithjof Schuon (İsa Nureddin, 1907–1998) tarafından yönetilen bir Sûfî grubunun ritüellere karşı gevşekliğini çok sert bir biçimde eleştirmiş olduğunu söyler. (Ancak bu, bir belirsizlik veya tezat olmaktan çok konuyu “dikey” veya “yatay” boyutta ele almasıyla ilgilidir. 1930 yılından vefat ettiği tarihe kadar yaşadığı Kahire’de, yani yatay boyutta, kendisini tanıyan Müslüman âlimler onu “Ârif billah”, “Yüzü nurdan nerdeyse parlayan”, “İlâhî Şahıs” gibi tabirlerle senâ etmişlerdir.

Frithjof Schuon ve Michel (Muhammed/Mustafa)Valsan (1907–1974), İbn Arabî’nin tasavvuf anlayışını Batılılara sunan iki Guénoncu idi. Ancak sonraları ondan ayrılarak kendi Sufizm şubelerini kurdular. Schuon 1932’de, Cezayir’de Şeyh Ahmed el-Alevî vasıtasıyla Şâzeliyye Tarikatı’na girdi ve İsa Nureddin adını aldı. 1934’de Şeyh Ahmed el-Alevî’nin ölümünden sonra, halifesi Adda bin Tunis tarafından verilen bir icâzet ile “mukaddem” yapıldı. Daha doğrusu Schuon'un müridleri böyle olduğuna inanırlar. Ancak verilen icâzette, onun Aleviyye’yi temsil etme veya başka insanları tarikate kabul etme gibi bir yetkisinden söz edilmez. İzin verilen tek şey, herhangi bir Müslüman’ın yapması gerekli olan İslâm’ı yayma (tarikatı değil) yetkisi gibi şeylerdi.

Bu, belki de Schuon'un bu yoldaki bir isteğini Tunis'in nazikçe reddetmesinin bir ifadesi idi. Aslında Schuon, böyle bir icâzetin kendisine el-Alevî tarafından rüyasında verildiğine inanıyordu.

Ahmet el Alevi, Sazeliyyenin Derkaviyye koluna bağlı Afrika ve Avrupa'daki tasavvufi hareketlerle yakından ilgili bir kişidir. Kendisi Cezayirli olup düzenli bir eğitim görmemiş ailesinden aldıklarıyla iktifa etmiştir. 16 yaşında babasının ölmesiyle hayatın yükü omuzlarına çökmüş, daha sonra Şazeliyye'nin kollarından olan İseviyye'ye intisap etmiştir. Daha sonra tatmin olmayan Alevi, Muhammed el-Bazudi ile tanışmış ve intisap etmiştir. Bunun yanında fıkhi bilgilerini geliştirmiş kelim ve tevhid konularına yoğunlaşınca şeyhi biraz bu konulara ara vermesini istemiştir. Şeyhi vefat ettikten sonra Alevi, tekke teşkilatını kurarken Kuzey Afrika ,Mekke, Medine, Kudüs ve Şam daha sonra da İstanbul'a geçmiştir. Fakat buralarda fazla kalmayıp Paris'e gitmiş 1926 yılında Paris Cami'nin açılışını yapmak ve ilk hutbeyi okumak üzere davet almıştır. Hayatının son yıllarını Cezayir'de geçirmiş ve orada vefat etmiştir.

Ahmet el- Alevi, Kuzey Afrika'da yayılan tasavvufi düşünce kadar Avrupa ve Amerika'daki tasavvufi hayat ve ihtida hareketleri üzerinde etkili olmuş bir sufidir. Genellikle Şazeliyye'nin adap ve erkanını esas almakla birlikte, konunun irfan ve müşahade yönünü de ihmal etmemiştir. Bu noktada vahdet-i vücud nazariyesinden çokca faydalanmış, İbnu'l Arabi, Abdülkerim el- Cili, İbnu'l Fariz gibi sufilerin görüşlerini, kabiliyetlerine göre aktarmıştır.

Ahmet el-Alevi hakkında kaleme alınan en güzel eser, ölümünden dört yıl sonra Fransa'da onun muridleriyle karşılaşan Martin Lings'in yazdığı A Moslem Saint of the Twentieth Century (London 1941) adlı kitaptır. Eser müellifi tarafından Fransızca'ya çevrilmiştir. (Un Saint Musulman Vintieme Siecle, Le Cheikh Ahmad al-Alewi, Paris 1967)²

Schuon, Amerikan yerli dinleriyle de ilgilendi. 1959'da karısıyla birlikte, daha önce yani 1958'de, Paris'te karşılaştıkları Crow Kızılderili Lakota kabilesinin dinlerine resmen kabul edildiler. Ancak taraftarları Schuon'un, ibadet olmayıp "dans" olarak

---

² KARA, Mustafa age sf 461-462

algılananları hariç, müridlerine yerli Amerikan dinlerinin ibadetlerine katılmayı yasakladığını söylerler.

1965’de (daha sonra 1985’te) Schuon, Hz. Meryem’i gördüğünü iddia etti ve bu vâkıadan çok etkilenmiş olarak şubesine “Meryemiyye” adını verdi ki bu bir Sûfî tarîkatından çok mezhebe benziyordu. Schuon 1981’de Amerika Birleşik Devletleri’ne giderek oraya yerleşti. Müntesipleri ona Bloomington (Indiana) yakınlarında bir zâviye inşa ettiler. Geçen asrın son on yılında, doğuştan Müslüman Seyyid Hüseyin Nasr-ve Huston Smith dâhil, din bilimleri ve diğer branşlarda ders veren birkaç profesör onun taraftarları arasına katıldı. Batı’daki diğer Sûfî tarîkatlarda (İnayet Han’ın The Sufi Order, Muzaffer Özak’ın (ö. 1985) Cerrâhîyye veya Cerrâhiyye-Halvetiyye’si vs.) olduğu gibi, Schoun’un Meryemiyye’sinin mensupları arasında da gayr-i Müslimler de vardı.

Schuon’un marjinal bazı uygulamaları göze çarpmaktadır. Meselâ 1965’de Hz. Meryem’in kucağındaki çocuk Hz. İsa’yı çıplak görmesinden sonra, kendisinde çıplaklık isteği doğmuş, “bu vâkıadan sonra mümkün olduğu kadar sık çıplak oldum... En azından 1985 vâkiasında Meryem’in kendisi de çıplaktı” demiştir. Schuon’un Sufizmi, Sufizm ile esoterik Hıristiyan geleneği ve genel esoterizm arasındaki kaynaşmanın güzel bir örneğini oluşturur. Bu eğilimi meşhur eseri *De l’unité transcendante des religions* (Dinlerin Aşkın Birliği) (Paris, 1948)’de açıkça görülür.

Paris’te diplomatik görevini yapan bir Romanyalı olan ve ‘Şeyh Mustafa’ diye bilinen Michel Valsan, 1938’de Schoun vasıtasıyla Alevîyye’ye intisâb etti ve Paris hankahının başına geçti. Ancak Guénon ve Schuon arasındaki anlaşmazlıkta Guénon’un tarafını tuttu. İngiltere’de Schuon’un mukaddemi olan Martin Lings (Şeyh Ebu Bekr Sirâcuddin) ise Schuon’un tarafını tuttu. Valsan’ın müridlerinden birisi, Philippe de Vos, bir taraftan İslâm’la bağını sağlamlaştırırken diğer taraftan da Türkiye, Suriye ve Malezya’da pek çok müridi olan ve daha çok ‘Şeyh Nâzım Kıbrısî’ diye bilinen Muhammed Nâzım el-Hakkânî’nin (1922-) Nakşbendiyye’sini Guénoncu bakış açısıyla yorumladı.

Burada, Schuon’u birlikte oldukları okul günlerinden beri tanıyan (ve onun Basel’deki halifesi) diğer bir İsviçreli-Alman Titus (İzzeddin İbrahim) Burckhardt

(1908–1984)’den bahsetmek gerekir. 1930’lerde Burckhardt birkaç yıl Fas’ta kaldı. Orada kaldığı yıllarda Arapça öğrendi ve Sufizmle ilgilendi. Şâzeliyye-i Cuzûliyye’nin Derkaviyye koluna intisâb etti. *Introduction to Sufi Doctrine* (Sûfî doktrinine Giriş)adıyla bir kitap yazdı ve yıllarca Traditionalist’lerin yayın organı olmaya devam eden *Etudes Traditionnelles*’e yazılar yazdı.

Burada önemle belirtmek gerekir ki modern dünyanın problemleri ve buna çözüm reçeteleri önererek birçok entelektüeli İslâm’a çeken ve onlara doğru yolu bulmalarında yardım eden şüphesiz Guénon'un çalışmaları olmuştur. Guénon’un İslâmı, birçok entellektüel için model oluşturmuştur. Guénon ve İslâm’ı keşfetmeden önce aynen Guénon gibi Farmasonluk ve diğer Doğu dinlerini içine alan bir yörüngede dolaşmışlardır

Muhyiddin İbn ‘Arabî Society. Cemiyet, 1977’de İbn ‘Arabî ve takipçilerinin eserlerini daha iyi anlamayı geliştirmek gayesi ile kurulmuştur. Merkezi İngiltere), Oxford’da olan uluslararası bir cemiyettir. Bütün dünyada İbn ‘Arabî etüdlerini geliştirmeyi gaye edinmiş yegâne akademik forumdur. *Journal of the Muhyiddin Ibn ‘Arabî Society* adıyla çıkarılan bir dergi ve her yıl düzenlenen ilmî sempozyumlar bu gayeye yöneliktir. Son yıllarda, Türkiye kütüphanelerinde (Özellikle Yusufpaşa’da) vuku bulan ‘elyazması hırsızlığı’ olayları ve İstanbul depremi, onları İbn ‘Arabî’nin el yazmalarından (özellikle “asıl nüsha” veya ona yakın olanlardan) oluşan bir CD arşivi kurmak için kolları sıvamaya sevk etmiştir. Bu yoldaki çalışmaları hâlâ devam etmektedir. Angela Culme-Seymour, cemiyetin onursal başkanıdır. Onursal üyeler ise Claude Addas, Ralph Austin, M. Erol Kılıç, Pablo Beneito, Abdullah Binzagr, William Chittick, Michel Chodkiewicz, Keith Critchlow, Denis Gril, Suad Hakim, Victoria Rowe-Holbrook, James Morris, Seyyid Hussein Nasr, Frithiof Rundgren, Yahya Sadowski, Michael Sells, M. Ulker, Peter Lamborn Wilson gibi İbn Arabî ile ilgili çalışmalarıyla uluslararası ilim çevrelerinde tanınan kişilerdir. 400’den fazla üyesi olan cemiyetin, bir şubesi de Amerika, Berkeley’dedir.

Fransız mühtedîlerin bir kısmı Şeyh Nâzım Kibrîsi’nin etkisi altındadır. Zarccone’a göre, Şeyh Nâzım Kibrîsi’nin tasavvuf anlayışı, İngiltere’de ‘New Age Movement’ (Yeni Çağ Hareketi) gibi ruhçu hareketlerle ilişkilidir ve görünürdeki

gayeleri mistisizmdir (daha doğrusu, meditasyon teknikleri arayışıdır); mühtedî aslında İslam durağını hatta bazen bu durakta hiç durmadan, Sufizme ulaşmak için kullanır ve İngiliz mühtedîler, zikri camide değil; yoga, meditasyon, şıatsu ve benzeri ruhçu kuruluş ve okulları da kabul eden *East-West Centre*'de icra ederler. Burada İslâm'ın ibadetle ilgili kuralları yumuşatılmış olarak uygulanır. Kadın ve erkeğin zikir anında bir arada olma olanağı da sunulur Şu anda Amerika Birleşik Devletleri'ndeki halifesi Şeyh Hişâm Kabbânî'dir. Bu arada, Kıbrıs'ın Fransa'daki temsilcisi (halifesi), Kıbrıs'ın Nakşbendiyye'sini Guénoncu bir anlayışla yorumlayan Michel Valsan'ın mürîdi Philippe de Vos'tur.³

Şeyh Nazım Kıbrısı, 1922 yılında Kıbrıs'ta doğan, anne tarafından mevlevi, baba tarafından dedesi Kadiri tarikatındandır. İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi mezunu olan tahsili esnasında Çarsamba'da Süleyman Efendi'den tasavvufi bilgileri almış daha sonra Şam'da Abdullah Dağıstani'nin yanında tasavvufi terbiyesini tamamlamıştır. Şeyh Nazım 1972'den itibaren Londra'ya gelmektedir. Şeyh Nazım niçin batı dünyasına yönelmiştir? Bazı müridler onu Avrupa'ya gitmek ve tarikatı orada yaymak üzere Şeyh Dağıstaninin cesaretlendirdiğini söylerler. Özellikle İngiltere'ye gitmesindeki nedeninde Kıbrıs'ın İngiliz kolonisi olduğu dönemler Kıbrıs'ın çocukluk yıllarına rastlar ve Şeyh Nazım İngilizce öğrenir. Bu dil kazanımını bu yolda kullanmak istediği şeklinde yorumlar yapılmaktadır. İngiltere'ye her yıl gidişinin yanında, dünyanın pek çok ülkesindeki müridlerini ziyaret için gittiği bilinmektedir. Şeyh'in müridlerinin gittiği ve etkin oldukları ülkeler Fransa, Almanya, İsviçre, Hollanda, ABD, Endonezya, Malezya, Singapur, Srilanka, Bruney, Pakistan; Ancak İngiltere ile karşılaştırıldığında bu ülkelerde daha kısa süre kaldığı saptanmıştır.⁴

B. AKADEMİSYEN FRANSIZ SÛFİLER

Genelde İslâm ülkelerine yaptıkları araştırma seyahatleri sırasında Sufizmle karşılaşmış ve oradaki bir tarîkate bağlanmış birçok Fransız vardır. Bunların büyük bir bölümü, Batı üniversitelerinin Dinler Tarihi veya Ortadoğu Etüdları bölümünde görev yapan akademisyenlerdir. Bunların başında Mevlana'nın Avrupa'daki en tanınmış

³ Küçük, Hülya, a.g.e., sf.234

⁴ ATAY, Tayfun, *Batı'da Bir Nakşi Cemaati: Şeyh Nazım Kıbrısı Örneği*, İstanbul, İletişim Yayınları

hayranı ve birçok Fransız'ı etkilemiş merhum İslâmolog Eva (Türkçe adı: Havva) de Vitray-Meyerovitch (1909–1999) gelir. Kendisine bir dostunun hediye ettiği Muhammed İkbal'in (ö. 1938) *Reconstruction of Religious Thought in İslam* (İslâm'da Düşüncenin Yeniden İnşası) (Lahore, 1958) adlı eserini okur. Eserdeki Mevlana Hazretleri'nin sözlerinde alıntılar dikkatini çeker. Böyle bir süreçte İslam'a giren Meyerovitch Mevlana Hazretleri'ni mürşit edinmiş ve Fas'ta bir şeyhe bağlanmıştı. (Ama bu şeyh kendisinden bahsedilmesini istemediği için Meyerovitch ondan ismen söz etmemekte, sadece pek çok mürfidi olan güçlü bir mütefekkir olduğunu söylemekle yetinmektedir.

Meyerovitch ayrıca Şeyh Adda bin Tunis'den de çok etkilendiğini, hatta kendi şeyhiyle onun arasında yakın alaka olduğunu ve dahası, manevî yönde bir tavsiyeye ihtiyaç duyduğunda “zaman zaman, uzakta olan Fransızca bilmeyen kendi şeyhi yerine ona sorduğunu” söylemektedir. Şeyh Adda bin Tunis'den sitayişle bahsetmesinden ve nasıl Müslüman olduğunu anlatırken “kendimi, farkına varmaksızın, büyük bir geleneğin (dinin) içinde bulunduğumu müşahede etmekten de mutluydum. Ne Tevrat'ı inkâr ediyordum ne İncil'i. Sadece beni her zaman rahatsız etmiş olan hususları, konsüllerin kararlarını, Allah'ın şu gibi veya bu gibi olduğuna karar vermek için Roma'da toplanmış o beylerin dogmalarını bir tarafa bırakıyordum.”⁵

Deyişinden ve Mevlâna'nın “dinî birlikteliği”nden bahsederken kullandığı “Fakat siz kendi geleneğinizin, kendi dininizin en uç noktasına kadar giderseniz, o zaman ister istemez tekerleğin merkezine varırsınız ve bu merkezin, tam da Allah'a teslim oluş, Allah'a boyun eğiş, O'nun hükmüne razı oluş olduğunu fark edersiniz. Ve siz bu teslimiyetiniz içinde diğer bütün geleneklerden (büyük dinlerden) gelmiş, bütün diğer kişilerle buluşursunuz” şeklindeki cümlelerinden, onun Traditionalistler'e çok yakın olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Meyerovitch Farsça öğrenmiş, İkbal ve manevî rehberi olan Mevlana'nın eserlerini Fransızcaya tercüme etmiştir. *L' İslam: L'Autre Visage* (Editions Albin Michel, Paris 1995) onun İslâm'la ilgili düşüncelerini anlamamıza yardım eden bir eseridir-Doktora tezi (*Thèmes mystiques dans l'oeuvre de Djalâluddîn Rumi*) Mevlana üzerine olan Meyerovitch, hayatının büyük bir kısmını

⁵ Meyerovitch, Eva de Vitray, *İslam'ın Güler Yüzü*,(çev. Cemal Aydın), Şule Yayınları, İstanbul, Ekim 2001, sf.33

Mevlana'yı anlamaya vermiş ve onun *Mesnevi*'si konusunda uzman olarak kabul edilmiştir.⁶

Strasbourg (Fransa)'daki Marc-Bloch Üniversitesinde bir Arapça profesörü ve İslâmolog olan Eric Geoffroy diğer ilginç bir örnektir. Geoffroy, "Ailesi tarafından Katolik olarak yetiştirilmiş ve Katolik okullara gönderilmiştir. Hikmeti ararken değişik yollara sapsmış, meselâ Fransa ve Yunanistan'daki bazı Hıristiyan manastırlarında kalmış, Savoie ve Burgundy'de Tibet mabetlerinde kalmış, Zen'i hayatında tatbik etmiş, Sufizm ve Arapça ile tanışmış, Eva de Vitray-Meyerovitch'le fikir alış-verişinde bulunmuş ve sonunda Müslüman olmuştur. Rene Guenon'un düşüncelerini iyi bir şekilde mütalaa etmiştir. Geoffroy, "İslâm'ı kabul etmekle, daha önceki dinî gelişimimi tamamlamaktan başka bir şey yapmadım" der. "

Şu an, Eric Geoffroy Fransa'da ki camii İslamı ve sufilerin daha entelektüel İslamı arasında bir köprü konumundadır.⁷

Bektaşilikle ilgili çalışmalarıyla tanınan Prof. Irène Mélikoff (Strasbourg Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi, Fransa) diğer örnekler olarak zikredilebilir. Akademisyen Mélikoff Bektaşî olarak bilinir ama Mélikoff Bektaşîlikten çok Mevlevîliğe yakın görünmektedir. Bunu açıkça ifade etmiş ve şöyle demiştir: " Bektaşîliği çalışmak için ona sempatinizin olması şart. Tabii ki ona sempitim var ama ben Mevlana'yı seviyorum. Mevlana gibi yüce bir filozofu, Hacı Bektaş gibi bir halk sūfisiyle karşılaştıramazsınız. "

Tasavvuf kültürü içinde büyüyen, Şeyh Khaled Bentounes, in dedesinin dedesi Şeyh Ahmed el-Alevi'dir. Şu an Fransa'nın güneyinde yaşayan Khaled aynı zamanda İslam Konseyi'nin (CFMC) üyesidir. Aleviyye tarikatının şeyhi olduğu gibi Derkaviyye ve Şâzeliyye tarikatının da şeyhidir.⁸

Fransa'da ki Müslümanların Fransa'da yerleşmeleri ve iyi bir şekilde entegre olabilmeleri için aktif olarak çalışmalar yapan birisidir. Sadece Fransa'da değil Avrupa'da da aktif çalışmaları olan birisidir. Le Soufisme, Coeur de l'İslam, L'Homme

⁶ Meyerovitch, Eva de Vitray, a.g.e., sf.167

⁷ Le Monde, 8 decembre 1999,Ramadan;voyage parmi les convertis a'l'islam
<http://membres.lycos.fr/adr1/ramadan.htm>

⁸ Röportaj, Demiryürek, Haydar, 11.08.2006, Nation, Paris

İnterieur a la Lumiere du Coran adlı eserleri vardır.⁹ Merkezi İngiltere’de olan İbn-i Arabî Society Centre’nin onursal üyesi olan aynı zamanda

EHEES’in müdürlüğünü yapmış olan Michel Chodkiewicz’in Fransa’da ki tasavvuf alanındaki çalışmalarda önemli bir yeri vardır. Polonya asıllı olup Fransa’nın Cande (Maire-Loire) de yaşıyor. Şeyhi Şam müftüsü Ahmet Guftarı’dur. Nakşibendî tarikatına mensuptur. İbn-i Arabî ekolünün hocası olarak bilinen Michel Chodkiewicz’in Les Illuminations de la Mecque: Al- Fütuhât al Mekkiyye de İbn-i Arabî ve Un Ocean Sans Rivage, eserlerinden iki tanesidir. Kızı Claud Addas da tasavvuf alanının da çalışmaları ile bilinir. İbn-i Arabî ou le Voyage Sans Retour adlı Şeyh el Ekber’den bahseden eseri vardır. Claud’un İspanya Mürcie’deki bir evliya üzerine iki kitap yazmıştır.¹⁰

Yine İbn-i Arabî au La Quete du Soufre Rouge adlı doktora çalışması vardır. O da İbn-i Arabî Society Centre’nin onursal üyesidir. tıpkı babası Michel Chodkiewicz gibi Claud Addas’ta sufizmin en başta gelen mistiklerinden biri olan ve Bilginin Kutbu yani Şeyhü’l Ekber olarak anılan İbn-i Arabî’nin yaşamı ve fikirlerinin anlaşılmasına en büyük katkıda bulunan insanlardan birisidir. Claud Addas, Kibrit-i Ahmer’in Peşinde adlı eserinin yazmasının nedeninin esasen biyografik olduğunu belirtmiştir. İlk olarak bakıldığında bu eser, mümkün olduğunca zamanın tarihi ve dini bağlamına oturtmak suretiyle, İbn-i Arabî’nin peşinden gitmek amacını güder; Claud Addas bu kitabında, birçok kadının İbn-i Arabî’nin spiruel gelişimine olan derin etkisini ortaya koymaktadır.¹¹

Yahudi bir aileden gelen Denis Gril ise Şâzeliyye tarikatının şeyhidir. Şam’da bulunan Ebun-nur Hurşid’den beyat almıştır. Şu an Aix -en Provence’de üniversitede tasavvuf profesörlüğü yamaktadır.

Clermont Ferrand Üniversitesinde, tasavvuf profesörü olan ve aynı zamanda Arapça dersi veren Jean Jacques Thibon da Şâzeliyye tarikatındandır. Onun hocası da

⁹ G:/lesamisdel İslam_org/.htm

¹⁰ G:/İlm al Yaqın. htm
G:/ ‘Ayn al Yaqın. htm

¹¹ HELMINSKI, Camille Adams, *Sufî Kadınlar Saklı Bir Hazine*, sf159, Samsara Yayınları, İstanbul, 2004 çeviren: Aslı Özer.

Ebun-nur Hurşid'dir. Şâzeliyye tarikatının Fransa'da Lyon, Avignon ve Clermont Ferrand da olmak üzere üç tane zaviyesi vardır.

İbnü'l Farız'ın şiiri, şarkiyat incelemelerinin başlangıcından beri Avrupalı Arap dili bilginlerinin ilgisini çekmiştir. Fransız şarkiyatçılar, son derece incelikli tasavvuf şiirini açıklama görevini üstlenmişlerdir1828'de Grangeret de Langrange, şiirlerinden bazılarını yayınlamıştır. Onu Arap dili araştırmaları konusunda üstad Silvestre de Sacy izlemiştir. Joseph von Hommer Purgstall bile İbnü'l Farız'ın en önemli şiiri Taiyye'yi Almanca şiir sandığı şeye çevirmeye kalkmıştır. Ne var ki anlamı nadiren yakalamıştır. Nicholsen alaycı bir ifadeyle, Taiyye 'Hommer tarafından tercüme edilmesiyle talihsizliğe uğradı diye alaycı bir şekilde yasaklamıştır.¹²

---

¹² Schimmel, Annemaria, *İslam'ın Mistik Boyutları*, s.272, İstanbul, 2000

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İHTİDA HÂDİSELERİNDE
TASAVVUF KÜLTÜRÜNÜN ETKİSİ

A. İHTİDA KAVRAMI ÜZERİNE

Kavram olarak; İslam kültürüne “hidayet ve ihtida”, batı dillerinde genelde ‘conversion’, Fransızcada da ‘conversion’ kelimeleriyle ifade edilen din değiştirme veya dini değişim kavramı geniş bir saha içerisinde değerlendirilebilir. Araştırmamızın konusuyla ilgili olarak din değiştirme, yani bir dinden diğer dine geçme, çoğunlukla Hıristiyanlıktan İslamiyete geçiş şeklinde gerçekleşmiştir.

İslam kültüründe ihtida ve ihtidat kavramlarına da içerisine alan, din değiştirme Türkçe’de bir dinden başka bir dine geçmek anlamına gelmektedir.¹ Dini conversion ise; farklı bir din ideali için mensubu bulunduğu dini görüş ve bağlılıktan vazgeçme ile dini inanç ve davranışlarıyla ilgili yön değişimi de içine alan manevi evrim ve gelişme olarak tanımlar.² İslam kültüründe, kişinin dini inançlarında meydana gelen bu değişim ve gelişme tövbe, hidayet, ihtida gibi kelimelerle ifade edilmiştir. Tövbe, hidayet ve ihtida; dindışı, günahkâr, samimiyetsiz ve yüzeysel bir dini hayat tarzının terk edilerek, bütünüyle diri bir yola girilmesi durumunu belirten kavramlardır. İhtida ise; başka bir dine mensup putperest ya da ateist bir kimsenin İslam’a bağlanması ve hayatına buna göre düzen verme durumudur. Kişide dini hayatı benimseme ve kendini ona uydurma yönünde bir gelişme olarak ele aldığımızda birinci grup olaylara “dine dönüş” ikinci grup olaylara ise “din değiştirme” ifadesi daha uygun görülmektedir. Diğer yandan bağlı bulunduğu dini reddetme, dinsiz ya da bir başka dinin mensubu olma durumu ‘irtidat’ olarak adlandırılır.³ Başka bir kaynakta ihtida için; din değiştirmenin karşılığı olarak apostasy kavramı da kullanılmıştır. Apostasy Yunanca apostasisin ikinci hali olan apostasiadan türetilmiştir. Kelime Yunanca’da apo (away from) ve stasis (rebellion) kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşmuştur. Apostasy kelimesi sözlükte; isyan, ayaklanma, uzaklaşma, başkaldırı, hainlik, mensub bulunduğu zümre parti veya siyasi ve dini bir örgütten ayrılma gibi anlamlara gelmektedir.

---

¹ Peker, Hüseyin, *Din Psikolojisi*, sf.129, Samsun 1993

² Hökelekli, Hayati, *Din Psikolojisi*, sf.290, Ankara 1998

³ Hökelekli, Hayati, a.g.e., sf.230

Batılı araştırmacıların, her dine meydana gelen din değiştirmeler için apostasy kavramını kullandıkları görölmektedir.⁴

B. İHTİDA NEDENLERİ

İhtida hadiselerini, insan fıtratı göz önünde bulundurulduğunda tek bir nedenle izah etmek mümkün değildir. Nitekim İnsanların yapısındaki farklılıklar kadar ihtida nedeni vardır diyebiliriz. İslam dininin bütün insanlığa hitap eden bir din olması, ihtidanın şahıslara göre değişen nedenlerini tek tek izah etmeyi gerektirmektedir.

Fransa'daki ihtida nedenlerini, yaptığımız röportajlardan yola çıkarak şu başlıklar altında açıklayabiliriz:

1. Batı Medeniyetindeki Buhanlı Dönemin Yansımaları

Batıda, 20. asrın en büyük problemlerini “Modern Dünyanın Buhranı” isimli kitabında uzunca anlatan Rene Guenon, bir mutasavvıf gözüyle yaptığı değerlendirmelerde, batı dünyası hakkında müslüman ve gayr-i müslim doğuluların da pek farkedemedikleri tespit ve teşhislerde bulunmaktadır. Rene Guenon, uzun yıllar Karanlık Çağ'ın etkisinde kalan batı insanının, maddeciliğe yönelip, maneviyattan uzaklaşma şeklinde bir yaklaşım içerisinde olduklarını iddia etmiştir. Böyle olunca hakikate ulaşmanın yolu zorlaşmış ve Karanlık Çağ rönesans ve reform hareketleri sonucunu doğurmuştur. Rönesans ve reform bu çöküşün bir neticesi olarak ortaya çıkmış derin bir husustur. Rönesans bir yeniden doğuş değil ilim ve sanatlardan manevi olanın öldürülmesi yok edilmesidir. Rönesans, dini ve manevi olan herşeyle irtibatını koparmış ve neticede Orta Çağ'ın bazı an'anevi ilimleri kaybolmuştur. Böylece sadece akla dayanan (rasyonalist) felsefe ve manevi olanla tamamen irtibatını koparmış profan bir faraziyeler, detaylar, analizler tecrübeler yığımı haline gelmiştir.

Bu arada değer kazanan “Humanisme” ise her şeyi beşerin ölçüsüne indirerek beşerüstü olanı tamamen red ve inkâr yolunu seçmiştir. Descartes'ten itibaren yeni felsefe rasyonalizm ile akıl-üstünden uzaklaşırken, reform hareketi sadece akli bir

---

⁴ Kurt, Ali Osman, *Yahudilik, Hristyanlık ve İslam'da Din Değiştirme*, sf.23, İstanbul, 2004

yönelişle dini ele almış ve bundan Protestanlık ortaya çıkmıştır. Bu hadise ise artık dini sahada geçmiş ile irtibatın koparıldığını göstermektedir. Katoliklik ise her ne kadar XX. asra kadar kendinden olan “an’anevi” prensibi muhafaza edebilmişse de, batıdaki fikri, ictimai ve maddi değişikliklerin tesirinde kalarak Katolikliğin mensupları da sahip oldukları şeyin şuurunu adeta kaybetmişlerdir. Batıdaki düşünce akımlarından ve fertten üstün her nevi prensibin red ve inkâr edilmesi, medeniyetin her sahada sadece unsurlara icra edilmesi anlamına gelen ferdiyetçilik, kalbi sezgiyi tamamen reddetmiştir. Bu da rasyonalizmi meydana getirmiştir. Rasyonalizm naturalizmi, naturalizm relativizmi, relativizm pragmatizmi doğurmuş derken, bu maddeci akımların birbirlerini nötrlemekle beraber, manevi noktada da insanları tatmin etmediği tespitine varılmıştır.¹ Birçok mühtedi dünya tarafından denenilen bu sistemlere İslam penceresinden baktığında bunların yetersizliğini fark ederek, içinde buldukları bu bunalımlı durumdan kurtulmanın çaresini müslüman olmakta bulmuştur.

2. Duygusal Karmaşaya Neden Olan Durumlar

Birçok araştırmacı, din değiştirme hadisesi öncesinde duygusal problemlerin şart olduğunu öne sürmektedir. Bazı araştırmacılar tek bir duygusal travmatik tecrübe kişiliği değiştirebilir ya da dini değişim doğurabileceğini iddia ederken bazıları da aşırı gerilim faktörünün din değiştirmede ön şart olduğunu öne sürmüşlerdir.²

Yapılan röportajlarda bu iddiaları doğrulayan örneklere rastlamak mümkündür. Anne babanın vefatı, ya da bir yakının ölüm hadisesi, babanın alkolik kumarbaz ve saldırgan olması, anne baba arasındaki şiddetli geçimsizlik gibi duygusal karmaşaya neden olan olaylar gözlemlenmiştir. Bunlar ise, mühtedilerin hayatlarında kendilerini ve yaşantılarını sorgulamaya neden olmuş araştırmalar sonucunda ihtida etmelerini sağlamıştır.

¹ Tahralı, Mustafa, 1985, “Batı’daki İhtida Hadiselerinde Tasavvufun Rolü”, *Uluslar arası Birinci İslam Sempozyumu*, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, sf. 141–162

² Kim Heon Choul, *Din Değiştirmenin Entellektuel Arka Planı*, 2003, İstanbul, Işık Yayınları

3. Entelektüel Anlamda Yapılan Araştırmalar

Mühtedilerin, ihtida etmeden önceki entelektüel sorgulamalarına bakıldığında daha çok sosyal konular, dini şüpheler, “Hayatın anlamı nedir?, Ölüm gerçeğini nasıl algılamalıyız?” gibi varoluşsal meseleler üzerinde durdukları görülmektedir.

Bazı mühtediler ihtida öncesi devrede hayat ve ölümün anlamı konusundaki sorulara anlamlı cevaplar bulmak için aktif, sürekli ve zahmetli bir arayış içine girmişlerdir. Onlar bu soruları sormuş, kendi hayat şekillerini gözden geçirmişlerdir. Neticede İslamın bir hayat felsefesi verdiği, bir sorumluluk yüklediğine, insanın âlemdeki yeri ve dünya ilişkisi konusunda anlamlı bir izah sunduğuna inanmışlardır.

Din değiştirme tecrübesi birçok mühtedi için “anlam” arayışının bir neticesidir. Mühtediler kültürlerinin kendilerine empoze ettiği temel noktaları yeniden gözden geçirme ihtiyacı hissedip bilerek ya da bilmeyerek inançlarını yeniden değerlendirmeye yönelmişlerdir. Toplum içerisinde kendi yaşamlarındaki muğlâklıklardan hoşnut kalmayarak hayatın evrensel anlamı ve neyin doğru neyin yanlış olduğu sorularına cevaplar aramışlardır. Kendi özel hayatlarında yaşadıkları bazı tecrübeler neticesinde de manevi ihtiyaçlar içinde olduklarını hissederek bu ihtiyaçları İslam ile giderebileceklerine inanmışlardır.

4. Evlilik Yoluyla İhtida

Fransa coğrafyası içerisinde yaşayan çok sayıda Müslüman vardır. Fransızların Müslümanlarla olan etkileşimi sonucu birçok evlilik söz konusu olmuştur. Dini inanç ve uygulamaların evlilik yoluyla daha düzene gireceği düşünüldüğü için ya ihtidadan önce ya da ihtidadan sonra mühtediler evliliği tercih etmiştir. Yapılan röportajlarda evlilik yoluyla eşlerin birbirinden etkilenmeleri ihtida yolunda önemli bir faktör olmuştur. Bazen pratikte dini uygulaması olmayan Müslüman eş, ihtida etmiş eşi sayesinde dini yaşantısına daha çok bağlanmıştır. Araştırmamızda, her “mix evlilik” yapan kişilerin evliliği, ihtida ile sonuçlanmadığı görülmüştür. Nitekim eşi Müslüman, kendisi Katolik (pratiği olmayan) olan birçok aileye rastlamak mümkündür. Bunun nedenleri arasında din değiştirme konusunda eşler tarafından her hangi bir baskı olmaması, dini seçimin

tamamen kişinin kendi tercihi bırakılması veya müslüman eşin pratikte dini yaşantıdan yoksun olması zikredilebilir.

5. Tarihi Nedenler

Fransa'nın kolonileşme siyaseti beraberinde birçok Müslüman ülke toprağını Fransa kolonisi olmasına yol açmıştır. Bilhassa Cezayir'in iç işlerinde Fransa'ya bağlı olması sonucunda Fransa'nın toprağı gibi görülmesi Müslüman Fransız etkileşiminin en önemli nedenlerinden biri olmuştur. Ote yandan Fransa için savaşan “harki”ler ve kolonilere yerleşmiş “pied-noir”lar Fransız müslüman etkileşiminin bir diğer yönünü oluşturmaktadır. Bu durumu şu cümle ile özetlemek mümkündür: “ XIX. yy’la birlikte bazı Afrika ülkeleri Fransa tarafından somurge haline getirilmiştir. Bu ilişkiler devam ederken sufilerin ifadesiyle celali tecelliler arasında cemali tecelliler de zuhur etmiştir. Somurge ilişkileri bazı batılıların müslüman olmasına neden olmuştur.”³

Fransa'nın tarih boyunca yapmış olduğu savaşlarda, insan kaybından dolayı ortaya çıkan işçi açığını kapatmak düşüncesiyle başlanılan işçi göçleri de Müslüman Fransız etkileşimlerinin bir diğer yönüdür. Fransa, ülkesinde çalışacak işçi modeli olarak daha önce kolonisi olan ülkelerde yetişmiş ve Fransızcaı bilen kişileri seçmiştir. Bu kişilerin müslüman olması ve Fransızca bilmeleri Fransızlarla hep iletişim ve etkileşim halinde olmalarını hızlandırmıştır. Çünkü dil problemi olan diğer müslüman göçmenler ilk aşamada bu iletişimi kurma da zorlansalarda daha sonra kuşak değıştikçe dil konusunda problemleri ortadan kalkmıştır. İşçi göçleri ilk günden itibaren hızla devam edip göçmen ailelerinin de Fransa'ya yerleşmesiyle Müslümanlar bu ülkede yerleşik bir nüfus haline gelmiştir. Tüm bu etkenler ve etkileşimler ihtida hadiselerinin tarihi nedenleri arasında bir sebep oluşturmaktadır.

Fransa tarihinde uzun yıllar boyunca kilisenin toplum ve devlet üzerinde baskın bir etkisi olmuştur. Özellikle III. Cumhuriyet döneminde Laik ve antilaik kesim olarak Fransa'nın (İki Fransa Savaşı) kendi içinde savaşması daha sonraki yıllarda sekülerleşmesinde bir yön oluşturmıştır. Fransa'nın kendi içindeki bu savaş öncelikle

³ KARA, Mustafa, *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri*,(1839–2000), sf 460,Dergâh Yayınları, İstanbul, 2002

okullarda başlamış, daha önce her şeyiyle kiliseye bağlı olan okullar tamamen kilise elinden alınarak laik bir yapıya büründürülmüştür. Fransız laiklik rejiminin gelmesiyle okullardaki din dersleri kaldırılmış ve seçmeli ders olarak bile olsa müfredata yerleştirilmemiştir. Okullarda sadece dinler tarihi dersinin olması uygun görülse de bu yeterli olmamış bu durum ise yetişen neslin din kavramına yabancılaşması neticesini doğurmuştur. Devlet okullarında yetişen çocukların herhangi bir din nosyonuna sahip olmamaları kendilerine mantıklı gelen bir dine yönelmelerini kolaylaştırmıştır. Özel okullar bu uygulamanın dışında tutulsa da devlet okullarının sayısının ve öğrenci potansiyelinin daha fazla olması bu durumu değiştirmemiştir. Şunu da ilave etmek gerekir ki Fransa’da ki okullarda müslüman çocuklar, bilinçli olarak İslamı yaşamıyor olsalar bile, ailelerinde İslam kültürü içinde yetişmiş olmalarından dolayı hiç bir dini bilgisi olmayan kişilere nazaran, inanç konusunda Fransızlara tatmin edici cevaplar verebilmiş ve İslam hakkında ilgi uyandırmışlardır. Mühtedi Cecile’in şu sözleri iddiamıza bir delil oluşturmaktadır. “Elinde esrar içen ve kötü bir yaşantı yaşayan insanlar Peygamberlerinden bahsedildiğinde gözleri ışıltıyor ve dinleri hakkında mantıklı cevaplar verebiliyorlardı, bundan çok etkilendim.”⁴.

Fransızlardan herhangi dini bir altyapıya sahip olmayan gençler manevi güce sarılmak istediklerinde İslamiyeti secmeleri daha kolay olmuştur. Bunda Yahudiliğin kendi içinde kapalı bir din olması önemli bir etkindir. Çünkü Yahudiliğe girişin olmadığını öğrendiklerinde daha çok İslamı araştırmaya yönelmişlerdir. Bütün bunlar ihtidaların tarihi nedenleri olarak değerlendirilebilir.

6. Önceki İnançlarının Temelinde Duyulan Tereddütler

Mühtediler, kendi dinlerinin derinliklerine inmek istedikleri zaman Hristiyanlığın inanç doktrinini anlama konusunda soru işaretleri oluşmuştur. Bu soru işaretlerinin kaynaklarından biri olan teslis inancı birçok mühtedinin takıldığı noktadır. Burada İsa’nın şahsı, tabiatı ve Baba ile olan münasebeti, İsa’nın annesi Meryem’in Tanrı doğuran olup olmadığı ve kutsal ruhun nereden neşet ettiği ile ilgili tartışmalar inanç temelleri noktasında şüpheler uyandırmıştır.

---

⁴ DURMAZ, Cecile Yasemin agr

İncil'in dört tane olması ve okuduklarında insani nefesler hissetmeleri İncil'in tahrif edildiği bilgilerini doğrulamıştır. Diğer yönden inançla ilgili konularda verilen cevapların akli tatmin etmemesi ve mantığa uygun gelmemesi inançlarını değiştirme konusunda kapılar açmıştır. Bu süreçte İslamla ilgili yaptıkları araştırmalarda bu meselelere İslamın daha mantıklı yorumlar getirdiğini tespit etmişlerdir. Müslüman olduklarında inkâr etmediklerini sadece önceki inançlarının eksik yönlerini tamamlama imkânı bulduklarını ifade etmişlerdir. Aslında bütün dinlerdeki tanrının aynı tanrı olduğunu sadece algılama noktasında farklılıkların yaşandığını ifade etmişlerdir.

7. Turistik Bir Gezi Sonrası İhtida

Röportaj yaptığımız mühtediler içinde özellikle Türkiye gezisi sırasında girdikleri camilerin atmosferinden ve ezanlardan bir hayli etkilenenler olmuştur. Ayasofya Camii, Mevlana Hz.lerinin kabri, Sultan Ahmet Camii mühtedilerin etkilendikleri tarihi ve kutsal mekanların başında gelmektedir.

Mühtedilerin medyadan ve basından İslamiyet üzerine yapılan olumsuz bilgilendirmelerle Türkiye'de karşılaştıkları ortamın farklı olduğunu “ biz Müslümanları böyle bilmiyorduk” sözleriyle ifade etmişlerdir. İslamdaki sevgi ve hoşgörü ikliminin Müslüman topluma olan etkisini hissetmeleri mühtedilerin İslama girişini kolaylaştırmıştır.

8. Tasavvuf Yoluyla İhtida

Fransa'da Kuzey Afrika kökenli tarikatlarla rastlamak mümkündür. Özellikle bir Şazeli şeyhi olan Rene Guenon vesilesiyle birçok kişinin İslamı seçtiği yapılan tespitler içindedir. Fransa'da daha çok İbn-i Arabî üzerine çalışan birçok mühtedi akademisyen sufilerin olduğunu da daha önce ifade etmiştik. Akademiyen sufilerin tasavvuf dünyasına kazandırdığı eserler ve öğrenciler tasavvufu bir öğreti haline getirmiş ve silsileler oluşturmuştur. Bunun yanında daha çok İngiltere'de faaliyetleri ile bilinen ama bir o kadar da Fransa'da etkisi olan Şeyh Nazım Kıbrısı Hareketi yoluyla ihtida eden birçok Fransız Müslüman görmek de mümkündür.

İhtida eden kimseler, ihtida ettikten sonra bir tasavvufi ekolün içinde bulunmayı tercih etmişlerdir. Çünkü sufi gruba dahil olmakla kişi geleneksel dini reddetmekten ziyade maneviyata çok az değer veren Batı kültürüne karşı çıkmaktadır. O manevi alanın hem kendisinin hem de toplumun sosyal problemlerine cevap vereceğine inanmaktadır. Sufi gruplar kişiye daha önce toplum içinde elde edemedikleri bir sosyal kimlik, kardeşlik ve mensubiyet duygusu kazandırmaktadır. Bundan dolayı sufilerin ihtida motifleri entellektüel olmakla birlikte daha çok duygusal ağırlıklıdır.

C. MÜHTEDİLERİN AİLE ORTAMI

Din değiştirme üzerine ortaya konan psikoloji literatürünün büyük bir kısmı din değiştirmenin genelde ani bir hadise olmadığını söylemişlerdir. Hadisenin incelenmesinde kişinin hayat devrelerinin ele alınarak psiko-sosyal faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiğini savunan araştırmacıların, görüşünden yola çıkarak mühtedilerin hayatları çocukluk devrelerinden itibaren incelenmiştir.

İhtida hadiselerini psiko-sosyolojik olarak inceleyen araştırmacılar mühtedilerin din değiştirmesinde, yetiştikleri aile ortamının huzurlu olup olmamasının etkili olduğunu söylemişlerdir. Huzursuz aile yapısının, çocuğun dini tecrübelerinin gelişimini farkında olmadan etkilediğini ortaya koyan araştırmacılar, Batı'daki yeni dini akımlara girenler üzerinde yapılan araştırmalarda kişilerin kendi ailelerine yabancılaşmış, hayatları düzenli olmayan gençlerin, daha çok rağbet ettiklerini ifade etmişlerdir.

Yapılan röportajlarda Fransız mühtedilerin genelde huzursuz aile ortamında yaşayan kişiler olduğu tespit edilmiştir. Bu ortam çocuk üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır. Özellikle aidiyet, güven duygusu, sosyalleşmeye engel, korunma duygusu, derin boşluklar oluşturmuştur. Bu durumda mühtedi genellikle bastırılmış büyük bir dargınlık ve kendi babasına karşı öfkeler oluşturmaktadır. Şimdiki ismi Melek olan mühtedi, ihtida öncesi aile ortamını şöyle anlatıyor. “Anne ve babam arasında şiddetli kavgalar oluyordu. Bu kavgaların şiddeti gün geçtikçe büyüyor hatta okuldaki arkadaşlarım arasında alay konusu oluyordu. Benimle alay edildiği için okulda hiç arkadaşım olmadı. Böylece kendi yaşıtımla hiç arkadaşlık kuramadım. Ailemin bana

olan ilgisizliği, boşluk, sınırsızlık, serbestiyet beni çok rahatsız ediyordu. Hayatın bir sınırı olmalı, diye düşünürken dine yönelişlerim başladı. ”

Röportajlarda mühtedilerin aile ortamlarıyla ilgili görülen o ki; anne babanın şiddetli geçimsizliği boşanma ile sonuçlanması neticesinde çocuğun boşanma gerçekleşmeden evi terketmesi sürecinde yaşanan problemler çocuk üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Bu konuyla ilgili Mühtedi Yasemin ailesindeki olumsuz ilişkileri şöyle anlatıyor: “15 yaşımıdayken annem ile babam boşanma kararı almıştı. Bende bu nedenlerden dolayı sıkıntı ve boşluklar yaşıyordum. Bu esnada sığınılacak bir yer aradım. Eski dinime sarılmak istedim. Fakat bana tam huzur vermiyordu. Müslüman arkadaşlarım vardı. Onlar yaşadıklarımın birer imtihan olduğunu söylediler. Benim, hayatta imtihan olmakla ilgili sorularıma cevap vermeleri beni rahatlatmıştı. Bunun üzerine İslam Dinini diğer dinlerle birlikte araştırmaya başladım.”⁵

Boşanan anne babadan arkada kalan çocuk büyük anne ya da büyük baba yanında yaşamaya başlarken diğer yandan böyle bir imkâna sahip olmayan çocuk ortada kalabiliyor. Çalışmamızda özellikle bayan mühtedilerin büyük mağduriyetler yaşadığını görüyoruz.

D. AİLENİN DİNİ EĞİLİMLERİ

Kişide dini açıdan etkili olan en önemli sosyal tesir, ailesinin dini eğilimidir. Din bir aile için ne kadar önemli ise kişinin bu eğilimi aynen olma ihtimali o kadar yüksektir.⁶

Röportajlar neticesinde Fransız mühtedi ailelerinin dini eğilimleri üç grupta toplanabilir. Birinci grupta, çoğu mühtedinin ailesi düzenli olarak kiliseye gitmeyen, sadece kilisedeki düğün ve cenaze törenlerine katılarak dinlerine olan bağlılıklarını devam ettiren geleneksel dindarları zikredebiliriz. Bunların dine bakışları “Din, zora düştüğünde başvurulacak bir dayanaktır. Aksi takdirde gereksiz bir şeydir ”şeklindedir. İkinci grup, çocuklarının dini eğitim alması gerektiğine inanan ailelerdir. Ailesinin isteğiyle dini eğitim alırken dinleri araştırma imkânına sahip olup islamı tercih eden

⁵ Fee, Melek,15. 01. 06,Strasbourg Alarmon, saat:18 00

⁶ Köse, Ali *Neden İslamı Seçiyorlar*, sf. 39 TDV, İstanbul, 1997

mühtediler vardır. Üçüncü grupta ise hiçbir dini meyli olmayıp tamamen dinden uzak ateist aileler mevcuttur. Bu üç grub dışında Fransa'nın eski sömürgeleri olan Müslüman ülkelerde, bu çevrede yetişen kimseler de vardır. Bunların ailesi ateist ya da Katolik olmasına rağmen yaşadıkları çevreden etkilenerek İslam'ı seçmişlerdir.

E. MÜHTEDİLERİN SOSYO-KÜLTÜREL VE EKONOMİK DURUMU

Çoğu üniversite mezunu bir kısmı ise master ve doktora yapan Fransız mühtedilerin eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu görüyoruz. Yapılan röportajlarda mühtedilerin meslek dağılımı ise öğretmen, hukukçu, estetisyen, muhasebeci, psikolog, sosyolog, eczacı, hemşire, sekreter, öğrenci, fabrika işçisi, bilgisayar mühendisi, kimyager, doktora öğrencisi, ev hanımı olara tespit ediyoruz.

Mühtediler genellikle araştırma ruhuna sahip, kitap okumayı seven kültürel düzeyleri yüksek kimselerdir. Değişik meslek gruplarından olan mühtediler, okul ya da üniversitelerde ve çalıştıkları iş ortamlarında etkileşim halinde oldukları Türk, Fas'lı, Cezayirli Müslüman kimselerle girdikleri fikri tartışmalar yoluyla İslam'ı tanımışlardır. Zamanla tartışmalar fikir alışverişine dönüşmüş, İslam'ı daha iyi tanımak için İslam la ilgili kitaplar ve İslam âlimlerinden ve Müslümanların kurmuş olduğu federasyonlardan bilgilenme yoluna gitmişlerdir. Özellikle üniversite okuyan gençlerin kaldıkları öğrenci yurtlarında bu etkileşimlerin ve tartışmaların yoğun oluşu bilgisi mühtediler tarafından verilmiştir.

Mühtedilerin çoğu ihtidadan sonra Müslüman Türk, Arap ya da Müslüman Fransızlarla evlenmeyi tercih etmişlerdir. Bunun yanında henüz ihtida etmeden Müslüman kimselerle evlenen Fransızların yanısıra girdiği Müslüman çevrede İslamı tanıyanlar da olmuştur. Aynı zamanda Mühtedilerden İslamı araştırma safhasında olanlara da rastlıyoruz.

F. İHTİDADAN ÖNCE MÜHTEDİNİN DİNİ EĞİLİMİ VE İHTİDA SÜRECİ

Mühtedilerin İslam'a girmeden bir kaç yıl önceki dini eğilimlerine baktığımız zaman bir kısmının Allah inancına sahip olduğunu fakat dinlerine olan bağın çok güçlü olmadığını sadece Allah'a inanmakla sınırlı kaldığını görüyoruz. Çoğunluğunun Hıristiyan, dini pratiği olmayan Katolik olduklarını söylememiz de mümkündür.

Pratiği olmayan bu kişiler, genellikle mutsuz ve arayış içinde olan insanlardan oluşturmaktadır. Mühtediler, hayatlarını derinden etkileyen olaylarla karşılaştıkları zaman, dayanacakları sarsılmaz bir gücün varlığının ihtiyacını hissediyor ve içlerinde derin bir boşluğu fark ediyorlar. Mühtedilerin, önceki inançlarında bu duygularını dolduran bir yön bulamamaları diğer dinleri araştırma yoluna yöneltiyordu.

İhtida edenlerin çoğunluğu pratik anlamda önceki dinini yaşarken İslam'ı tercih etmiştir. Bu kişiler günlük hayatta yaşadıkları sorunların çözümünü dinlerinde aradıklarında ya da başka dinlerden olan kişilerle din üzerine tartışmalar yaptıklarında önceki dinlerinin bir takım kurallarının, İslam'a göre mantıksız olduğunu fark etmişlerdir. Genellikle Hıristiyanlıktaki teslis, İsa'nın Tanrı'nın oğlu olması fikri, İncil'in dört tane oluşu, vaftiz olma, doğarken başkasının günahı ile doğma vs. gibi inanç şekilleri mühtedilere ters gelen anlayışlar içerisindedir. Bu anlayışlardan yola çıkarak dinini değiştiren Benedicte, pratikte Katolik mezhebinin ve Kateşizm inancının eğitimini almaktadır. Jeunesse adlı İncil üzerine sohbet yapan bir Hıristiyan cemaatine mensuptur. Bilinçli bir Katolik olmayı istemektedir.18 yaşında vaftiz olarak aynı yıl üniversiteye başlar. Üniversite okumak için ailesinin yanından ayrılır, "residence" denilen öğrenci evlerinde kalmaya başladığı sırada hem kendi dinini hem de diğer dinleri araştırmaya yönelir Bu evlerde Müslüman arkadaşları da mevcuttur. Onlarla dinler üzerine tartışmalar yaparken daha iyi cevap verme düşüncesiyle İslamiyet'le ilgili kitaplar okumaya başlar. Aslında araştırırken ve okurken dinini değiştirme gibi bir fikri yoktur. Dinler üzerine karşılaştırmalı bir kitap okuması ve kitapta Hz. İsa'nın günahı ile insanların günahla doğması anlayışı fikrinin İslam'daki açıklaması O'na daha mantıklı gelir. İman konusunda Katolik mezhebinde böyle bir inanış olması ve O'nun mantığına ters düşmesi inanç dünyasını rahatsız etmeye başlar. Ardından "Yıllardır inandığım inancın temellerinde sarsılma mı yaşıyorum?" sorusunu sorar. Arkadaşlarıyla olan tartışmaları devam ettikçe İslam Dini kafasında netleşir. Ve nihayet Müslüman olmaya karar verir. Müslüman olduktan sonra duygularını şu cümlelerle özetliyor: "Önceki inancımda Allah'ın hayatımın her safhasında olmasını isterdim. Bunu önceki dinime göre yapacak olsaydım manastıra kapanmam gerekirdi ama İslam'ı yaşamak için bunu

yapmam gerekmiyor. Her zaman ve her yerde İslam'ı yaşayabiliyor aynı zamanda evlenebiliyor, sosyal hayatın içinde olabiliyorum.”⁷

İhtida edenlerin önceki hayatlarındaki bir başka dini eğilimine örnek ise Maria “Ümmü Erkam”ın hikâyesidir. Ümmü Erkam ve onun gibi mühtedilerin bariz özelliği hiçbir dine intisap etmemiş olan fitri bir Allah inancına sahip olmasıdır. Ümmü Erkam altı yaşından, üniversite yıllarına kadar babaannesiyile birlikte natürel bir ortamda yaşamıştır. Bu yıllara kadar din olarak herhangi bir tercihte bulunmamakla birlikte hangi dine ait olduğunu bilmediği bir Allah inancı vardır. Zihninde inançla ilgili bağlantılar kurup duygu ve düşüncelerini bir kalıba sokmaya çalışmaktadır. Bunun için önce etnoloji de sonra sosyolojide araştırmalar da bulunur. Fakat sorularının cevabını bunlarda bulamaz. Yaşadığı toplumu eleştirmeye başlar. İnsanların birbirlerine olan iki yüzlülükleri, yalanları, dürüst olmadıkları gerçeğini insanlığa haykırmak ister. Fakat hayatın tüm aldatmacalarla devam etmesi onu, çok huzursuz eder. Artık yaşadığı toplumdan kaçmak ister. İtalya ve Yunanistan gibi natürel ortama sahip ülkelere yolculuklar yapar. Ama yine iç sıkıntıları devam eder. Sonra çalışmaya ve para kazanmaya karar verir. Çünkü aradığı şeyi bulmak için Amazon Ormanları'nda yaşamaya karar vermiştir. Yaşadığı ülkede olmayan değerlerin belki orada olabileceğini düşünür. Sade bir yaşam; az tüketen, ağaçlarla tabiatla iç içe tefekkürü bir hayat yaşamak ister. Sonra kaçmaya çalıştığı şeyin kendi içinde olduğunu, aslında kendinden kaçtığını fark eder. Kendini hep natürel ortamlarda rahatlatır. Zaman zaman ağaçlarla konuştuğunu ifade ederek kâinat kitabının ona çok şeyler anlattığını düşünmektedir. Bu düşüncede olmasını da küçüklüğünde yaşadığı natürel ortama bağlıyor. Ümmü Erkam insanın toprakla çok büyük bağlantıları olduğunu ve insanlar topraktan uzaklaştıkça özünden kopmalar yaşadığını ifade ediyor. Ümmü Erkam da bu düşünceler devam ederken Fas'lı bir Müslüman arkadaş ile tanışır. Ortak noktaları olmamasına rağmen sürekli fikri tartışmalarda bulunurlar. Arkadaşının İslam'ın orta yol oluşunu anlatması İslam'a ilgi duymasına neden olmuştur. İslam'da ki orta yol anlayışının ne Kapitalizm'de ne de Komünizm'de olmadığını görmüştür. Bu konuşma ve tartışmalar devam eder iken her şeyin üstünde yüce bir yaratıcı olduğu, idare eden her şeyin sahibi

---

⁷ KEBAILI, Benedicte, Lyon,05. 04. 06,saat:17 20

olan Allah üzerine konuşmalar başlamış, İslam ve Peygamber Efendimiz ile ilgili kitaplar okumakla devam etmiştir. Bu kitaplar içinde Muhammed Hamidullah'ın Peygamberimiz'in Hayatı ile ilgili kitabını çok beğenmiştir. Özellikle Peygamber Efendimiz'in İslamiyet'i anlatma metodu ve çok kısa sürede etrafa yayması onu çok etkilemiştir. Ayrıca kitapta yazarın hislerinin de samimiyetini fark etmesi bu kitapta yazılanların doğruluğu O'nda kesin bir kanaat oluşturmuştur. Bu kanaati Peygamber Efendimiz'in peygamberliğini kabul etmesine neden olmuştur.

Ümmü Erkam İslam'a giriş sürecini değerlendirirken küçüklüğünde yaşadığı natürel ortamın çok etkili olduğunu düşünmektedir. Toprakla olan temasın insan için önemli olduğunu düşündüğünden dolayı ihtida ettikten sonra da ibadetlerini olabildiğince natürel ortamlarda yapmaya özen gösterdiğini ifade etti. Bunun sebebi olarak ise bu ortamlarda kendisini Allah'a daha yakın hissettiğini, toprak üzerinde daha çok düşünülmesi gereken yönlerin olduğunu ifade etti.⁸

İhtida edenlerin önceki dini eğilimlerinin bir örneğini de Fransa'nın kolonileşme politikasını uyguladığı dönemde Cibuti'de Franck (Abdülhay)'ın İslam'ı öğrenme sürecinde bulabiliriz.

Abdülhay'ın babası öğretmenlik vazifesi için Fransız Hükümeti tarafından Cibuti'ye gönderilmiştir. Müslüman bir ülke olan Cibuti'de Abdülhay 14 yaşında Arapça öğrenmiştir. Daha bu yaşlardan itibaren Arapça ve İslam ile ilgili kitaplar okuması 18 yaşında İslam'a girmesine vesile olmuştur. Ve ardından 18 yaşından 25 yaşına kadar ki süreci kendisi için, dini anlama noktasında "ayaklarını yere basmadığı dönem" olarak tarif eder. 25 yaşından sonra İslam'ı yaşama noktasında kendisinin birçok eksiği olduğunu fark ediyor. Sonra tasavvuf profesörü Denis Grill ile tanışması İslam adına bir takım dini kaidelerin oturmasını sağlamıştır. İlk olarak Ebu Nasr Siraceddin Tusi'nin El-Lemah adlı kitabını okur. Dini yaşantısında onu olgunlaştıran düşünceler elde eder.

Abdülhay, annesi Katolik, babası ateist bir aileden gelmektedir. Müslüman olması anne babasını rahatsız etmiştir. Maddi olarak babasına bağlı olması Abdülhay'ın işini zorlaştırmaktadır. Kendisi bir işte çalışmaya karar verir. Moritanya'da 3 yıl Arapça

⁸ MICHELE, Maria,(Ummu Erkam),20. 08. 06,saat:18 00

öğretmenliği yapar. Moritanya'yı tercih etmesindeki neden D. Grill'in şeyhi(Medine-i Münevvere'de müderrislik yapmış birisi ama ismini bilmiyordu) nin Moritanya'da olmasıdır. Moritanya'da ki insanların bedevi hayat şartlarında yaşamalarına rağmen çok okuyan ve kültürlü insanlar olmaları onu çok etkiler. Tasavvuf kültürüne çok yakın kişiler hatta daha çok entellektüel anlamda araştıran insanlar olması dikkatini çekiyor. Mesela; Moritanya'da Kavaidü'l Tasavvuf kitabını herkesin bilmesi O'nu şaşırtan bir husus olmuştur. Kadınlara verilen değer, bir kadının tefsir yazması genellikle oradakilerin çoğunun hafız olması, şiir ve edebiyatla ilgilenmeleri gittikçe Abdülhay'ın hayranlığının artmasına neden olmuştur. İslam'ın ilim, kalp, takva ve saygıyla bütünleşen bir güzellik olduğu düşüncelerine sahip olmadan önce kadınları hor gören bir yapısı vardı. Orada gördükleri bu düşüncelerini tamamen değiştirdi. Daha sonra Moritanya'da (Ad-Dahab al-İbriz fi Tefsir Kitab Allah al-Aziz de Muhammed İbn-i al-Muhtar al-Yadali (1685–1753) Moritanya'nın güney batısındaki XVIII. yy. da yazılmış bir işari tefsir üzerine Jean Louis Triaud gözetiminde bir tez hazırlamıştır. (1994–1995) Şu an tasavvuf doktorası yapan Abdülhay, mühtedi bir Fransız bayanla evli ve üç çocuk sahibidir. Hayatlarını tamamen İslam ile örgülemiş mütevazı bir yaşantıya sahip olarak Fransa'nın batısında şirin bir yerleşim yerinde ikamet etmektedirler.

Eşi ihtida öyküsünü mütevazılığından dolayı anlatmak istemedi. Fakat sadece Türkiye gezisi esnasında İstanbul'da ki camilerden etkilendiğini ifade etti. Şu an Hukuk ve Türk Dili okuyor. Hukuk alanını tercih etmesindeki sebep Abdülhay'a ateist babasından kalan miras hakkının İslam hukuku açısından hükmü ne olur sorusuydu. Daha sonraki yaşantılarında İslam'ı eksiksiz yaşamak için hukuk okumaya ihtiyaç duyduğunu ifade etmiştir.⁹

Fransız mühtedilerden evlilik yoluyla İslam ile tanışanlar olmuştur. 22 yaşında Cezayir'li bir beyle evlenen Malika Dif 35 yaşında İslam'ı tanımıştır. Evlendiğinde Katolik olan Malika, inancı ile ilgili yoğun araştırmalar yapan bir kişidir. Diğer mühtedilerde de olduğu gibi Malika Hanım da teslis inancıyla ilgili sürekli sorular sorar. Fakat her soruşunda bu konu ile ilgili soru sormak yasakmış gibi tepkiler alır. Sorularına cevap alamayışı inancı ile ilgili şüpheler duymasına neden olmuştur. Aslında

---

⁹ LECONTE, Franck, Chatellerault,06. 08. 06,saat:12 00

evli olduğu kişi Müslüman’dır. Fakat İslam dinini pratikte uygulayan bir kişi değildir. O yüzden İslam ile ilgili Malika Hanım’a hiçbir şey anlatmamıştır. Bir gün Cezayir’den kanserli bir aile gelir. Hasta haliyle namaz kıldıklarını görür. Hasta kişinin Allah’a olan güveni onu çok etkiler. Bu dönemde İslam’ı merak eder. Bir gün kütüphanede İslam mimarisi ile ilgili bir eserde “La ilahe illallah” yazısını görür. Anlamını merak eder ve derin araştırmalara girer. Öncesinde İslam Dini ile ilgili bilgisi olmadığından dolayı “sadece Araplara ait. Güzel bir gelenek ama bana ait değil” diye düşünür. Hatta küçüklüğünde Müslümanlarla ilgili “dikkat edin bunlar küçük kızlara zarar veriyor” diye uyarıldıklarını söylemelerine rağmen bu söylentiler onda Müslümanlıkla ilgili artı ya da eksi düşünceler oluşturmamıştır. Bu arada Cezayirli ailenin ondaki etkisi devam etmektedir. Onların huzurlu olması karşısında “ne güzel dininiz var, çok şanslısınız” der. Onlardan “bu şansa sen de sahip olabilirsin” sözünü duyduğunda çok mutlu olur. Biraz hazırlık yapması gerektiğini ifade eder. Sonra Peygamberimiz’in hayatını okur. Peygamberimiz döneminde İslam’a davet edilen kişilerin de Müslüman olmadığını ama sonra İslam’ı kabul ettiklerini öğrenmesi ihtida sürecini hızlandırmıştır. Bu arada eşinin bu kadar güzel bir dini yaşamaması ve ona bir şey anlatmaması onu kızdırmıştır.

Malika Hanım İslam’ı ibadetleriyle birlikte iyice öğrendikten sonra şunları ifade ediyor: “Önce İslam’ı kendim için öğrenmiştim. Sonra başkalarına anlatmak için araştırdım” Ardından Paris Camii’nde çok sayıda öğrenciye ve ailelerine Kur’an dersi ve İslam dini ile ilgili bilgilendirici seminerler düzenlemiştir. şu an hala Paris’te bir kütüphanede İslam ve özellikle İslam’ın kadına verdiği değerle ilgili seminerler vermektedir”.

Malika Hanım Eva de Vitray Meyerovitch ile karşılaşmıştır.

Bağımsızlık savaşı yıllarında Cezayir’e gitmiş sokağa Arap kıyafetiyle çıktığında yüzüne tükürmek gibi rencide edici davranışlarla karşılaşmıştır. Kendisi Fransız olduğu için Fransa’nın böyle bir davranışta bulunuyor olması onu çok üzmüştür. 1954’ten1962’ye kadar süren Fransa Cezayir mücadelesi hakkında şunları söylüyor: “Fransa Senegal, Fas, Cezayir, Tunus’un gaz, petrol gibi doğal kaynaklarından dolayı buralarda sömürge devletler kuruyor. Ve bu ülkelere ilk olarak üç yasak uyguluyor. Arapça, Kur’an-ı Kerim ve Din Eğitimi. Öte yandan Fransa Cezayir için “orası bizim

için kilerimiz gibiydi” diyor. Cezayirlilerin Fransa’nın onlara hiçbir hak vermediğini ifade ediyor. O yüzden Fransa’ya gelen Cezayirli vs. Müslümanların dinleri ile ilgili çok bilgi sahibi olmadıklarını ifade ediyor. Bu durum Fransa’da Müslümanların imajı adına iyi bir tablo çizilmemesine neden oluyor.¹⁰

Malika Hanım gibi evlilik nedeniyle yaşadığı sosyal çevreden etkilenecek İslam ile tanışan birçok mühtediye rastlıyoruz. Bunların yanı sıra İslam ile tanıştıktan sonra Müslüman ülkelerden olan kişilerle evlenmeyi tercih edenler de vardır. İslam’ı sosyal hayatta yaşamının bu şekilde daha kolay olacağını düşünmüşlerdir.

Yapılan mix evliliklerde kültür ve anlayış olarak zorluk yaşayıp yaşamadıklarını sorduğumuzda mühtediler ortak noktalarını kültürlerinde değil İslamın değerlerinde aradıkları için anlaşmada bir problem yaşamadıklarını ifade ediyorlar.

Röportajlar içinde belki konumuzu daha yakından ilgilendiren bir tarikat toplantısı içinde tanıştığımız mühtedilerin hayat hikâyelerine yer vermek uygun olacaktır. Yaklaşık 200 kişiden oluşan bir topluluk içinde yaptığımız bu röportajlar toplantı esnasında oluşan genel havayı bildirme adına anlam taşıyacağı kanaatindeyiz.

Paris’te yapılan bu toplantıya Fransa’nın değişik şehirlerinden ve çeşitli meslek gruplarından kimseler katılmıştır. Toplantıda Fransız mühtediler çoğunlukta olmakla birlikte diğer milletlerden kişilerde bulunmaktaydı. Kadın erkek birlikte yapılan toplantıda zikirler sesli bir şekilde yapıp kadın erkek mahremiyetine çok fazla ehemmiyet verilmiyordu. Bunun nedenini ise bütün Müslümanların kardeş olduğunu ve Fransız kültüründen gelen mühtedilerin böyle bir yapıyı yanlış yönlere çekmeyeceklerini ifade ediyorlardı. Olabildiğince kardeşlik havasının estiği bu toplantıya Amerika’da yaşayan ve İslamic Supreme Council of America’nın direktörü olan Şeyh Hisam Kabbânî katılmıştı. Şeyh Kabbânî Allah’ın kâinattaki ayetlerinden bahseden İngilizce bir sohbet yaptı. Sohbetin, İngilizceden Fransızcaya tercümesi yapıldı. Son derece dikkatle dinlenen sohbetten önce şeyh eşliğinde topluca zikirler çekildi. Arada cezbeye kapılan müritlerden semaya başlayıp dönenler oldu.

---

¹⁰ DİF, Malika, Paris, 29. 03. 06, 15 43

Müridlerin kıyafetleri sarık, cübbe ve şalvar şeklindeydi. Bu kıyafetleri sadece toplantılarında değil sosyal yaşantılarında da tercih ettikleri bir tarz olduğunu görüyoruz. Öte yandan bayanlardan başörtülü olanlar olduğu gibi örtüsüz olarak zikre katılanlar da vardı.

Zikir başlamadan önce mühtedilerle yaptığımız röportajlarda ihtida süreçlerini bize anlatmasını istedik. Bizi kırmadan sorularımıza cevap verebileceklerini fakat isimlerinin gizli kalmasını rica etiler.

İslam'da söylenenlerle yapılanlar arasında bir uyum olduğunu, Kur'an-ı Kerim'i okuduklarında fitratlarına daha yakın, uygun ve daha kalıcı bir kitap olduğunu, peygamberlerin hepsini kabul eden bir inanışın, anlayışlarına daha uygun geldiğini ifade ettiler.

Toplantı esnasında karşılaştığımız mühtedilerin ikisi Martin Lings'in Peygamberimizin Hayatı ile ilgili kitabını okuduktan sonra bir Almanya ziyaretinde Şeyh Nazım Kıbrısı Tarikatı topluluğu ile karşılaştıklarını ve daha sonra şeyhin Londra'da ki toplantılarını takip ettiklerini ifade ederler. İslam'ı tarikatsız tanırsak bir şeyler eksik olurdu demekle birlikte bilmedikleri eksiklerini bu toplantılarda giderdiklerini ifade ediyorlar.

Toplantıya gelenlerin hepsi Abdullah Dağıstani Hz. lerini ve Şeyh Nazım Kıbrısı Hz. lerinin hayatını biliyorlardı. Bu toplantının belli periyotlarda değişik yerlerde yapıldığını öğreniyoruz.

Toplantıya sadece ortamı gözlemek maksadıyla arkadaşlarının tavsiyesi üzerine gelenler de vardı. Bunların çoğu İslamı araştırma aşamasında olan kişilerdir.¹¹

G. İHTİDADAN SONRAKİ SÜREÇ VE ÇEVRENİN TEPKİSİ

Mühtediler genelde ihtida etme kararlarını ailelerine söylememektedirler. Bu durum aile tarafından fark edildiğinde genelde büyük tepkilere neden olmuştur. İhtida ettikten sonra kişilerin yaşantılarındaki değişikliklerin anlaşılması yoluyla fark eden aile öncelikle bunun geçici bir şey olduğunu düşünür bunun böyle olmadığını görünce evden

---

¹¹ ŞEYH NAZİM KIBRISI Toplulugunda İsmi Aciklamayan İki Mühtedi, Paris,15. 03. 06 saat:20 00

uzaklaştırma ya da kovma şeklinde tepkiler göstermiştir. Mühtediler ise bu duruma sabrederek dini yaşantılarının gereklerini yerine getirme gayretlerinden vazgeçmemişlerdir. Örneğin mühtedinin aynı sofrada domuz eti yememesi, içki içmemesi ailelerin dikkatlerini çekmiştir. Yine aynı şekilde namaz vazifesini yerine getirmek ailesiyle aynı ortamı paylaşan mühtedi için zorluklar oluşturmuştur. Başörtüsü örtmek isteyenler için ise bu bazen bir faciaya dönüşebilmiştir. Belli bir süre bu hayata dayanabilen mühtediler daha sonra ailelerinden ve yaşadıkları çevreden ayrılma ihtiyacı hissederek daha çok Müslüman arkadaşlarının içinde bir çevre oluşturmuşlardır. Ardından Müslüman bir kişi ile evliliği tercih ederek manevi ve sosyal hayatını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Mühtedilerden ailesi görüşmek istemediğinden dolayı yıllarca ailesi ile görüşemeyenler vardır.

Ailelerin İslam karşı olan önyargılarına göre gösterdikleri tepkiler çeşitlilik olmuştur. Bazı aileler Fransa'daki Arapların iyi bir imaj taşımadıkları için Müslüman olmayı Arap olmakla eş değerde tutmuş ihtida olayına aşırı derecede tepkiler göstermiştir. Müslüman olmayı bir sekt ya da örgüte üye olma gibi algılayan aileler olmuş mühtedinin vazgeçmesi için çeşitli baskılarda bulunmuşlardır.

Müslüman olma fikrini tasvip etmemekle birlikte çok tepki göstermeyip, saygı duyan aileler de olmuştur. Bunda ailenin, çocuğu Müslüman olduktan sonra anne babasına olan saygının daha çok artmış olması nedeni yatmaktadır.

Mühtediler ihtida ettikten sonra sadece aile çevresini değil arkadaş çevrelerini de değiştirdiklerini ifade etmişlerdir. Eski arkadaşlıklarının çıkar ilişkilerine dayandığını ve Müslüman olduktan sonra önceki arkadaşlarının kendilerinden uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir.

H. İHTİDADAN SONRAKİ İBADET HAYATI

Mühtedilerin genelde din değiştirmeye karar verme ve tam anlamıyla uygulama süreleri kişiden kişiye değişiklik göstermiştir. Araştırma ve karar verme süresi bazı mühtedilerde ortalama üç yıl bazılarında ise on yıla kadar çıkmıştır. Bu süre eski inancı ve yeni inancı arasındaki eksi ve artıları tartma şeklinde geçerken İslamda karar kılma ile sonuçlanmıştır. İslamda karar kıldıktan sonra doğru şekilde İslam'ı

öğrenme süreçleri on yıldan fazla sürenler olmuştur. Çünkü mühtedilerden, yeterli bilgi sahibi olmayan kişilerden islami öğrenenler olmuştur. Mühtedilerden, Ümmü Celil'in yaşadıkları bu duruma bir örnektir. İslami Cezayirli eşi ile evlendikten sonra tanıyan Ümmü Celil, eşinin pratikte dini uygulaması olmadığını ifade ediyor. Fakat Ümmü Celil'in merak ettiği konularda ona kitaplar getiriyordu. Ümmü Celil henüz Müslüman olmadan oruç tutmaya başlar. Müslüman olduktan sonra eşi namaz kılmadığı için namazın zorunlu bir şey olmadığını düşünür. İhtidadan on yıl sonra başka Müslüman arkadaşları ile karşılaştığında namaz kılması gerektiğini öğrenir. Namazı ve dinin başka bilmediği yönlerini böyle öğrenir. Önceki bulunduğu ortamda sadece oruç tutularak Müslüman olarak yaşanması uygulamasının yaygın olduğunu söylüyor.¹²

İslam tercihini yaptıktan sonra İslamın gerektirdiği emirleri yerine getirme süreci de birden tamamlanmamıştır. Çünkü yıllardır alışkanlıkları olan domuz etini yemeyi bırakmak, içkiyi içmemek biraz zaman gerektirmiştir. Mühtedilerden Sophia “domuz eti ve içkinin kendisi için öncesinde su gibi bir şey olduğunu” ifade ediyor.¹³ Alışkanlıklarını bırakmakta zorlandığını fakat İslam'ın diğer güzelliklerini düşündüğünde bunun tercih edileceğini ifade ediyor. Melek ise tam kararlılıkla “Eğer şimdi Kur'an-ı Kerim'de çikolata haram kılınsa çok sevdiğim halde anında bırakırım.” demiştir.¹⁴

Mühtedilerden ibadetleri mantık olarak kabul etmede zorlanan olmamıştır. Fakat bazı mühtediler namaza alışma konusunda zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bazılarına da ilk etapta namaz surelerini öğrenmek zor gelmiştir. Fakat daha sonra Arapça ve Kur'an-ı Kerim öğrenmeye başlamışlardır.

Namazı öğrenirken yanlarına kitap ya da kâğıtlara yazarak öğrendiklerini ifade ediyorlar. Kâğıda bakıyor, şaşırıyor, olmadı deyip tekrar başlıyor ve bu şekilde öğreniyor.

---

¹² Doris, Ummü Celil Strasbourg, 20. 08. 06, saat: 16 00

¹³ SOPHIA ANDRE

¹⁴ FEE, Melek, Strasbourg, Alarmon, 15. 01. 06, saat: 18 00

Oruç ibadeti ile ilgili ise Müslüman olmadan oruç tutanlar olduğunu görmekte birlikte oruç konusunda zorlananlar da olmuştur. Bu zorlanmalar genelde İslam'ı kabulün ilk yıllarında yaşanmıştır.

Bayan mühtediler içinde hemen başörtüsünü örtenler olduğu gibi ailenin ve sosyal çevresi tarafından olan tepkiler yüzünden örtünemeyenler olmuştur. Görüşülen mühtedilerden sadece bir tanesi çalıştığı işi dolayısıyla başörtüsü örtmediğini fakat özel hayatında örtülü olduğunu ifade etti. Diğer mühtediler başörtüsünü örtüyorlardı.

I. MÜHTEDİLERİN TASAVVUFLA İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ

Araştırmamızın asıl konusu Fransa'da ki ihtida hadiselerinde tasavvuf kültürünün etkisi olması hasebiyle röportaja katılan bütün mühtedilerin bu konudaki düşüncesini almaya çalıştık. Röportaja katılan mühtedilerin ihtida nedenlerini bilmeden röportajlar yapıldığı için mühtedilerden bir kısmının tasavvuf yoluyla, diğerlerinin de ihtida nedenlerini yukarıda değinmiştik.

Araştırmamıza katılan mühtedilerin tasavvufla ilgili düşünceleri farklılıklar arz etmiştir. Bazıları bu konu hakkında hiçbir bilgi ve düşünceye sahip olmadığı gibi bu alanda akademik noktada araştırma yapan kişiler de vardır.

Mühtedilerin tasavvufla ilgili düşüncelerine yer verecek olursak bir mühtedi: “tarikatların olmasının bir rahmet olduğunu, insan fitratlarının farklı farklı oluşunun manevi gereksinimlerinin de çeşitlenmesini gerektirdiğini, kişinin bu ihtiyacını tarikatlar yoluyla karşılayabilmesinin bir avantaj olduğunu, tasavvufun dini duygularda derinliğin yakalanması için gerekli olduğu”cümleleriyle ifade etmiştir.

Maria Michele ise; “herhangi bir tarikata bağlı olmadığını fakat Sufizmle ilgili kitaplar okuduğunu söylüyor. İmam-ı Şazeli ve İmamı Gazali'yi çok sevdiğini Onlarla aynı dönemde yaşamayı çok isterdim” sözleriyle belirtiyor. Şeyh Ramazan El-Buti'nin şu görüşü onu çok etkilemiştir. Her Müslüman gerçek manada Müslüman olunca zaten tarikatta olur.¹⁵

---

¹⁵ MICHÉLE, Maria, agr.

Mühtedilerden Veronique'nın annesi Kadiri tarikatı şeyhi Mustafa Valsan vasıtasıyla Müslüman olur. Ama bunun öncesinde Rene Guenon'un Modern Çağın Krizi adlı kitabı okumuştur. Bu kitaptan ve Şeyh Mustafa Valsan'dan etkilendiği şeyleri Veronique'ya anlatması onu da etkilemiştir. Sonra Paris'in Müslüman mezarlığında bulunan, bir şeyhin mezarını ziyaret ettiklerinde Veronique'nin kalbine şahadet kelimesi ilham olur. Daha sonra annesinin şeyhinden öğrendikleri vasıtasıyla İslamı öğrenir.

Şeyhi vefat ettikten sonra şeyhin yakınları tarafından toplantılar yapılmaya devam etmiştir. Sohbetleri Yakup Roty devam ettirmiştir. Fakat şeyh yerine tam olarak birini tayin etmemesi daha sonraki toplantıların devam etmemesine neden olmuştur.

Veronique, 1970'li yıllarda Fransa'daki tasavvuf anlayışını şu tespitleriyle dile getirmiştir ; “O dönemde insanlar, tasavvuf sayesinde sorularına cevap bulabiliyorlardı. O zaman İslam'a girenler daha çok entelektüel boyutta araştırmalar yapıyorlar ve İslamı daha çok kitaplardan öğreniyorlardı. Kadiri ve Şazeli tarikatı birlikte hareket ediyordu. Tasavvufla birlikte olan İslam anlayışının daha zengin bir İslam anlayışı olduğunu fakat şeriatin gerektirdiği şeyleri ihmal etmeden yaşanan tasavvufi hayatın daha doğru olduğunu ifade ediyor, sadece tasavvuf diyerek bazen dine bid'atlar sokulduğunu ifadelerine ekliyor.”¹⁶

Mühtedi Benedicte'in tasavvuf hakkındaki düşüncesini Allah aşkı olarak ifade ediyor.¹⁷

Sophia ise Hz Mevlana'nın türbesinde İslam la ilgili içine ışık doğması tasavvuf konusundaki düşüncelerinin oluşmasına zemin hazırlamış ve İslamın daha çok tasavvufi yönünden etkilendiğini ifade etmiştir. Konya 'da ki turkuaz rengini çok sevdiğini ve ona Semerkant ve Buhara'yı hatırlattığını ifade ediyor.¹⁸

Şeyh Nazım Kıbrisi topluluğu kanalıyla İslamı daha iyi tanıma imkânına sahip olan mühtediler de “İslamı tasavvufsuz yaşarsak çoğu şeyler eksik kalırdı” sözleriyle düşüncelerini aktarmışlardır.¹⁹

---

¹⁶ VERONIQUE DOĞAN

¹⁷ BENEDICTE KABAİLİ

¹⁸ SOPHIA ANDRE

¹⁹ Şeyh nazımkıbrisi topluluğundaki iki mühtedi

Tasavvuf doktorası yapan Leconte ise; “tasavvufun dinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ve tasavvuf olmadığı zaman dinin ruhunun eksik kalacağı” düşüncesinde olduğunu ifade etmiştir.

Mühtedilerden Malika Dif diğer mühtedilerden farklı olarak tasavvufla ilgili düşüncesini şöyle dile getiriyor. Malika Hanım bir tarikat toplantısına gider. Aileden olmayan insanların kadın erkek birlikte zikir çekmeleri onu rahatsız eder. Dinen bunun uygun olmadığını düşünür. Daha sonra tarikat toplantılarına davet edilse de katılmadığını ifade etmiştir. “Fransa’da tarikatların dış kaynaklı olması ve yanlış temsil edilmesinden dolayı tasavvufa ters baktığını kendisinin daha çok Kur’an-ı Kerim okunarak belli meselelerin anlatılması ve birlikte hissiyatın paylaşılması tarzındaki ortamları tercih ettiğini, bir kişinin ön plana çıkarak şeyh olması fikrine karşı olduğunu” ifade etti.

Mühtedilerden bir kısmının ise tasavvufa ait bir bilgisi olmadığını görüyoruz.

Fransa’da Paris’te yaşaması nedeniyle merhum Muhammed Hamidullah Hocaefendi’nin tasavvufla ilgili görüşlerine de yer vermeyi uygun görüyoruz. “Benim yetişme tarzım rasyonalisttir. Hukuki çalışma ve incelemeler bana, inandırıcı bir şekilde ta’rif ve isbat edilemeyen her şeyi reddetmiştir. Muhakkakki ben namaz oruç vs. gibi İslami vazifelerimi tasavvufi sebeplerle değil, hukuki sebeplerle ifa ediyorum. Kendi kendime diyorum ki; Allah benim Rabbim’dir, Sahibim’dir. O bana bunları yapmamı emretmiştir, o halde yapmalıyım. Bundan başka hak ve vazife birbirine bağlıdır. Allah bunları ben istifade edeyim diye bana emretmiştir; şu halde ben O’na şükretmekle vazifeliyim”. Dedikten sonra müşahadelerini şöyle ifade etmektedir. “Batı toplumunda Paris gibi bir muhitte yaşamaya başladığım zamandan beri hayretle görmekteyim ki, Hristiyanların İslamiyeti kabulü, onları İslam’i kabule sevkeden ne Ebu Hanife, ne de İmam Maturidi’dir. Fakat Muhyiddin İbn-i Arabî’dir. Bu konuda benim de şahsi müşahadelerim olmuştur. İslami bir konuda benden bir izah istendiği zaman, benim verdiğim, akli delillere dayanan cevap soranı tatmin etmiyordu; fakat tasavvufi izah meyvesini vermekte gecikmiyordu. Bu konuda tesir gücümü gittikçe kaybettim. Şimdi inanıyorum ki Hulagü’nün yakıp yıkan istilalarından sonra Gazan Han zamanında olduğu gibi, bugün en azından Avrupa ve Afrika’da İslam’a hizmet edecek olan ne kılıç,

ne de akıldır; fakat kalp ve tasavvuttur. Bu müşahadeden sonra tasavvuf konusunda yazılmış bazı eserleri incelemeye başladım. Bu benim gözlerimi açtı. Anladım ki Hz Peygamber zamanındaki tasavvuf ve büyük İslam mutasavvıflarının yolu ne kelimeler üzerinde uğraşmak, ne de manasız şeylerle meşgul olmaktır. Fakat insan ile Allah arasındaki en kısa yolda yürümektir. Şahsiyetin geliştirilmesi yolunu aramaktır. İnsan kendisine yüklenen vazifelerin sebeplerini arıyor. Manevi sahada maddi izahlar bizi pek uzağa götürmektedir, ancak manevi izahlardır ki, insanı tatmin etmektedir²⁰.

J. Mühtedilerin Fransa'daki Müslümanlara Genel Bakışı

Malika Dif, Fransa'da ki Müslümanlar arasında, pratik hayatta dini yaşayanların iyi bir tablo çizdiğini fakat daha çok bilgisizlik ve bilinçsizliğin hâkim olduğunu ifade eder. Ailelerin genelde İslam'ı geleneksel yaşadığını, İslam'ın asıl değerini anlayan çok az insan olduğunu söyler. Müslümanların da gerçek İslam'ın arayışı içinde olduğunu, bunu da şu dönemde Arapça ve Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek isteyen kişilerin çokluğundan anladığını ifade eder. Gün geçtikçe İslamla ilgili bilgi edinme konusunda kaynakların arttığını, önceye göre konferanslar gibi dini bilgilerin verildiği ortamların fazlaştığını bunu da müslümanlar adına sevindirici bulduğunu ifade ediyor. İslamı gençlere ve çocuklara daha güzel anlatabildiği için Tarık Ramazan'ın yaptığı konferansları takdir ediyor. Kendisi de Paris'te bir kütüphanede İslam ve özellikle kadın üzerine konferanslar veriyor.

Franck Leconte'un değerlendirmesi ise şöyledir. "Fransa'da Türk Müslüman Arap Müslüman modeli var. Fransa'da ki Müslümanlar birbirlerine çok destek değiller. Şu ana kadar hem maddi hem manevi bir bağ oluşturulamadı". Arapların dillerine daha ilgisiz olduğunu ifade ediyor. Bunu da oturduğu yerde verdiği, Arapça dersinde öğrencilerinin sadece %20sinin Arap, %80'inin Fransız olduğundan dolayı öne sürüyor.

Şeyh Nazım Kıbrisi topluluğunda karşılaştığımız mühtediler de Fransa'daki Müslümanların çizdiği tablodan memnun değiller. İslam'ı yanlış temsil ettiklerinden

---

²⁰ KARA, Mustafa, *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri*, sf;543, Dergâh Yayınları, İstanbul,2002

dolayı çok yakın durmadıklarını Müslümanların bazılarının Avrupalılaşmaya çalıştıklarını ve asıllarını reddettiklerini ifade ettiler.

Sophia ise Araplardan çok Türklerin algıladığı İslam anlayışını daha doğru bulduğunu, İslam'ı öğrenmek için Türklerin bakış açısının İslam'ın kaynağına daha uygun olduğunu iddia ediyor.

Benedicte, sonradan İslamı seçenlerin gerçek İslam'ı yaşadıklarını diğer Müslümanların çoğunun gelenekselci bir anlayışa sahip olduğunu ifade ediyor.

Cecile, Fransa'ya immigrasyonla gelen Müslümanların dinlerini sakladıklarını ve Fransızların içine karışmak istediklerini söylüyor. Bunun Müslümanların çocukları üzerinde etkisi olduğunu şu an Müslüman gençlikte büyük bir dejenerasyon gözlemlendiğini ifade ediyor.

Vernique ise İslam'ın kültürden farklı bir şey olduğunu, fakat Fransa'da ki Müslümanların çoğunun bunu bir kültür gibi algıladığını ifade ediyor.

Doris Ümmü Celil ise; "Müslümanlar zengin olmadığı için Fransa'da da madde ön planda olduğundan dolayı Müslümanlar geride kalıyor. Yeteri kadar diplomalı Müslüman yok. O yüzden idareci olamadılar. Çoğunluğu işçi konumundadır. Müslümanların daha çok okuma oranını arttırması gerekir" diyor.

Maria Michele; "her yerde Allah'ı hissediyorum. Bu zamanla oldu. Her yerde Allah'ın varlığı düşüncesi İslam'da var fakat Müslümanlarda yok". Tam anlamıyla Allah'ın Müslümanlar tarafından bilinmediğini ifadelerine ekliyor.

Meleğ'in düşünceleri ise; "İslam yeterince doğru anlatılmadığı için toplumda negatif düşünceler var. Arap ve Türk Müslümanların iyi örnek olmamaları bu düşünceleri gittikçe güçlendirmiştir. İslam'ın güzellikleri tam olarak anlatılmadığı için birçok insan bu güzellikten mahrum kalıyor. İslama karşı saygılı olmayı herkes öğrenmeli ve iki tarafta dinlere karşı saygılı ve toleranslı olmalıdır".

Mühtedi Aysel ise, Müslümanların en çok dürüstlüğü kendisini etkilediğini fakat şimdi Müslümanların böyle olmadığını, her koyun kendi bacağından asılır düşüncesinin oldukça yaygınlaştığını ifade ediyor.

Lourie Yıldırım ise özümlediği İslam ile yaşanan İslam arasında farklılıklar olduğunu ifade ediyor.

Mühtedilerin Fransa'daki müslümanlara genel bakışlarından yola çıkarak, Fransa'daki Müslümanları tam anlamıyla model almadıklarını iddia etmek mümkündür. Birlikte yaşamının gerektirdiği bir takım etkilenmeler söz konusu olsa da Müslümanlarla etkileşimleri başladıktan sonra İslamın kaynağına inerek kendileri İslamı araştırma yoluna gitmişlerdir. Türk ve Arap kültüründen uzak saf İslamı yaşamının mücadelesini vermektedirler.

SONUÇ

Din değiştirme hadisesi çok yönlü bir ferdi tecrübedir. Hiçbir din değiştirme benzerlikler olsa da aynı değildir. Kâinattaki zerreler adedince Allah'a giden yol vardır anlayışından yola çıkarak, ihtida hadiselerindeki nedenleri yaşanan ülkenin şartları içinde değerlendirmeye çalıştık. İslamın evrensel ve kusatıcı mesajının yıllarca muhtaç gönüllere ulaştırılmaya çalışılması, peygamber davasının her asırda omuzlarda bir sancak olarak taşınması sonucuna neden olmuştur. Bu sancağı Hz Adem (as)den bu yana Musevi, İsevi ve Muhammedi ruhlar günümüze emanet bırakarak taşımışlardır. Bu ruhlardan bazıları bütün yolların Nur-u Muhammediye çıkması hakikatini, yaşadıkları bir takım hadiselerle anlamış ve bu kutlu yolun yolcusu olma şansını yakalamıştır.

Araştırmamızda bu kutlu yolun yolcusu olma şansını yakalamış mühtedilerle Fransa coğrafyasında tanışma imkânını bularak ihtida öykülerini anlatmalarını istedik. Anlatılan ihtida öykülerini Fransa'nın tarihi, sosyal ve kültürel şartlar altında değerlendirilmesini sağlam temellere oturtmak için Fransa tarihine özellikle müslümanlarla olan ilişkilerinin ne zaman başladığına ve daha sonra savaşlarla devam eden sürece dikkat çekmeye çalıştık. Tabi bu savaşlarda müslümanlar adına mağlubiyet gibi görünen fakat yıllar sonrasında İslam adına bir kazanım olan ihtidaları ve ihtidaların bir nedenini oluşturan tasavvufi yönelimlere değinmeye çalıştık. Tasavvufi yönelimler içinde Kuzey Afrika kökenli oluşumların Fransa üzerindeki tesirini ve Şeyhu'l-Ekber olarak bilinen Ibn-i Arabî ekolünün talebelerinin çalışmalarının bir kısmına yer vermeye çalıştık. Tasavvufi cereyanlar içinde Seyh Nazim Kibrisi ve İslami entellektüel anlamda araştırırken tasavvuf denizinin, Sazeli sahilinde kendini bulan ve birçok kimsenin bu denizle tanışmasına vesile olan Rene Guenon etkisinden de bahsettik.

Araştırmamızın nihayetinde ise mühtedilerin ihtida etmeden önceki aile çevresi, sosyal yaşantısı, aile ortamlarını ve dini eğilimlerini, ihtidadan önceki kendi dini eğilimi ve ihtida süreci ve ihtidadan sonra ibadet hayatı ve çevrenin buna gösterdiği tepkileri ve mühtedilerin tasavvufla ilgili düşüncelerini ve Fransa'daki müslümanlara genel bakışına yer vermeye çalıştık. Tabi ihtida edenlerin durumlarını daha önce röportaj yaptığımız ve araştırdığımız nisbette tahlil etmeye çalıştık. Fakat görülen o ki bizim roportaj yaptığımız mühtediler dışında yüzlerce mühtedi bulunmaktadır. Nitekim bunda Fransa'nın müslümanlarla olan etkileşiminin koloni siyaseti olması ve daha sonrasında kolonilerdeki halkın Fransa'ya göçmen işçi olarak gelmesi belirleyici rol oynamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- ATAY, Tayfun, Batı'da Bir Nakşi Cemaati; Şeyh Nazım Kıbrısı Örneği, İstanbul, İletisim Yayınları, 1996.
- AYDIN, Ali İhsan, Cezayir'in Katliam için Özür Beklediği Fransa Ermeni Yasası Derdinde, Zaman Gazetesi, 08. 05. 2006, <http://www.zaman.com.tr/webapp-tr>
- _____ , Paris 'te Bir Ramazan Heyecanı, Aksiyon Dergisi, sy. 568, 24. 10. 06.
- BİLİCİ, Faruk, Ülkede İslamiyet, DİA Fransa, c. XIII, 1992, İstanbul.
- BUZPINAR, Şit Tufan, Fransız Sömürgeciliği, DİA Fransa, c. XIII, İstanbul.
G:/Ayn al Yaqın-org/. htm
G:/İlm al Yaqın-org/. htm
G:/lesamsdel İslam-org/. htm
- HELMINSKI, Camille Adam, Sufi Kadınlar Saklı Bir Hazine, Samsara Yayınları, İstanbul, 2004 Çeviren; Aslı Özer.
- HÖKELEKLİ, Hayati, Din Psikolojisi, Ankara, 1998.
- KARA, Mustafa, Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri (1839-2000), Dergah Yayınları, İstanbul,2002.
- KOMİSYON, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, c. XIII, İstanbul, 1986.
- KÖSE, Ali, III. Kutlu Doğum İlmî Toplantısı, Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar, İstanbul, 1998.
- KÖSE, Ali, Neden İslamı Seçiyorlar, TDV, İstanbul,1997.
- KURT, Ali Osman, Yahudilik, Hristyanlık ve İslam'da Din Değiştirme, Gökkubbe Yayınları, İstanbul, 2004.
- KÜÇÜK, Hülya, Batı'da Sufizm Meselesine Toplu Bir Bakış, Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, sy. 13, (Temmuz-Aralık 2004).

- L'UOIF, ou L'islamisme tentaculaire, UOIF, 26. 08. 2003, <http://www.communautarisme.net/L-UOIF>
- _____, Union des Organisations Islamiques des France UOIF <http://www.parlail.religion.com/encyclopedie>
- _____, Source: <http://www.uoif-online.com> association. phb 2003–2006 (05. 02. 06)
- LATHION, Stephan, İslam et Müslmans en Europe, sf. 33–36, La transformation d'une presence ed. La Medina, Paris, 2003.
- Le MONDE, 8 decembre 1999,Ramadan;voyage parmi les convertis à l'islam <http://membres.lycos.fr/adr1/ramadan.Htm>.
- Le Pont Sur L'islam en France (La Documentation Française) Fransa İçişleri Bakanlığı Bildirgesi.
- Lyon ZAMAN, Refus d'ouverture du lycee musulman Al-Kindi, ZAMAN FRANCE, Eylül, 2006.
- MEYEROVİTCH, Eva de Vitray, İslam'ın Güler Yüzü,(çev. Cemal Aydın), Şule Yayınları, İstanbul, Ekim 2001.
- PEKER, Hüseyin, Din Psikolojisi, Samsun, 1993.
- SCHİMMEL, A. MARİA, İslam'ın Mistik Boyutları, Kabalıcı Yayınevi, Aralık 2000, İstanbul.
- www.ldh-toulon.net (section de Toulon de la ligue de droits de l'homme), 13 novembre 06
- TAHRALI, Mustafa, Batıdaki İhtida Hadiselerinde Tasavvufun Rolü, Uluslararası Birinci İslam Sempozyumu, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları,1985.

RÖPORTAJLAR

ANDRE,	Sophie, Paris,08. 08. 06 saat:14 00
AYDIN,	Ali İhsan, Paris, 11. 08. 06, saat:12. 30
BENJERADA,	Lynda (Meryem),Colmar, 23. 08. 06, saat:17. 00
CANDAL,	Aysel, Vitry le Francais, 09. 03. 06, saat:17 00
DEMİRYÜREK,	Haydar (CNMF Genel Sekreteri),Paris,14. 07. 06, saat:15. 00
DİF,	Malika, Paris,29. 03. 06, saat:15. 43
DOĞAN,	Veronique (Ayşe),Villefontaine,05. 04. 06, saat:11 00
DORİS (Ümmü Celil),	Strasbourg, 20. 08. 06,saat:16. 00
DURMAZ,	Cecile (Yasmin),Lyon,05. 04. 06, saat:16. 00
FEE,	Melek, Strasbourg Alarmont 15. 01. 06, saat:18. 00
GUCKHOLZ,	Cecile, Strasbourg, 21. 08. 06, saat. 19 00
HARMAN,	Ömer Faruk, Paris,11. 08. 06, saat:16 00
Seyh Nazim Kibrisi Toplulugundan İki Mühtedi,	Paris, 15. 03. 06, saat:20. 00
KEBİLİ,	Benedicte, Lyon,05. 04. 06 saat:17 20
LECONTE,	Franck (Abdulhay),Chatellerault, 06. 08. 06, saat:12. 00
MICHELE,	Maria (Ümmü Erkam),Strasbourg,20. 08. 06,saat. 18 00
YILDIRIM,	Laurie, Strasbourg,23. 08. 06 saat:11 00

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı: BALIKESİR – Sarıbeyler 09. 03. 1977

Öğr. Gördüğü Kurumlar Başlama Yılı Bitirme Yılı Kurum Adı
:
Lise : 1992 1995 SAVAŞTEPE İMAM HATİP LİSESİ
Lisans : 1997 2002 U. Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ
Yüksek Lisans : 2004 U. Ü. SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Doktora :

Medeni Durum : BEKÂR

Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi: İNGİLİZCE (ORTA DÜZEY),
FRANSIZCA (ORTA DÜZEY)
ARAPÇA (ORTA DÜZEY)

Çalıştığı Kurum (lar) : Başlama ve Ayrılma Tarihleri Çalışılan Kurumun Adı
1. 2004 2005 SİLM EĞİTİM ŞİRKETİ
...

Yurtdışı Görevleri :

Kullandığı Burslar :

Aldığı Ödüller :

Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Topluluklar :

Editör veya Yayın Kurulu Üyelikleri :

Yurt İçi ve Yurt Dışında katıldığı Projeler :

Katıldığı Yurt İçi ve Yurt Dışı Bilimsel Toplantılar:

Yayımlanan Çalışmalar :

Diğer :

Tarih-İmza
Adı Soyadı